

23-1-2017

De plek om het leven te leren?

Een onderzoek naar het beeld van
zorgboerderijen.

[Devlin Hartman s2410877](#)

BACHELORSCRIPTIE SOCIALE GEOGRAFIE & PLANOLOGIE
FACULTEIT RUIMTELIJKE WETENSCHAPPEN
RIJKSUNIVERSITEIT GRONINGEN
BEGELEIDERS: PROF. DR. D. STRIJKER & B. BOUMANS

Samenvatting

De ontwikkelingen die zich de laatste jaren hebben voorgedaan in zowel de agrarische sector als in de zorg hebben het aantal zorgboerderijen flink doen stijgen. Ongeveer 15.000 mensen ontvangen hun dagopvang op een zorgboerderij. De eigenaren van de zorgboerderijen zijn de aanbieders van de zorg, de familieleden van de cliënten van de zorgboerderij vormen de vraagzijde. Om tot een evenwicht te komen tussen vraag en aanbod is het belangrijk om te weten waar zorgboerderijen volgens beide groepen aan moeten voldoen. Het beeld wat beide groepen van zorgboerderijen speelt hierin een belangrijke rol. Verschillende beelden van zorgboerderijen zullen namelijk aangeven dat beide groepen niet op dezelfde manier tegen zorgboerderijen aankijken. Mochten deze beelden verschillen, dan zal onderzocht worden of het mogelijk is om deze verschillen te verklaren. De hoofdvraag van het onderzoek luidt dan ook als volgt: Welk beeld van een zorgboerderij bestaat er onder de eigenaren en familieleden van cliënten van een zorgboerderij, hoe verschillen deze en is het mogelijk om deze verschillen te verklaren? Semi-gestructureerde interviews met 3 eigenaren en 4 familieleden van cliënten van zorgboerderijen hebben bepaalde aspecten die belangrijk zijn in het beeld van zorgboerderijen aan het licht gebracht. Zorgboerderijen worden voornamelijk gezien als een plek waar cliënten stappen kunnen maken in hun persoonlijke ontwikkeling. De aanwezigheid van dieren speelt hierin een belangrijke rol. Zorgboerderijen worden gezien als nuttige omgevingen die mensen met een beperking de mogelijkheden geven om het leven te leren. Zorgboerderijen worden daarnaast gezien als uitdagende plekken voor cliënten, iets waarin zij zich onderscheiden van reguliere zorginstellingen. Ook geeft dit onderzoek aanleiding om te denken dat er een ander beeld bestaat van zorgboerderijen op basis van de grootte van de zorgboerderij. Ten slotte is er reden om in een vervolgonderzoek te kijken of er mogelijk een idee heerst onder familieleden dat er in de huidige maatschappij te beschermend wordt omgegaan met cliënten van zorgboerderijen.

Inhoud

Samenvatting.....	1
1. Inleiding.....	4
1.1 Achtergrond.....	4
1.2 Onderzoeksvraag.....	4
1.3 Leeswijzer	5
2. Theoretisch Kader.....	5
3. Methodologie	8
3.1 Onderzoeksmethode.....	8
3.2 Dataverzameling.....	8
3.3 Data-analyse.....	9
3.4 Kwaliteit van de data	10
3.5 Ethiek.....	10
4. Resultaten.....	10
4.1 De zorgboerderij en haar cliënten.....	10
4.1.1 Beelden eigenaren.....	11
4.1.2 Beelden familieleden.....	11
4.1.3 Vergelijking eigenaren en familieleden.....	11
4.2 Persoonlijke ontwikkeling	12
4.2.1 Sociale ontwikkeling.....	12
4.2.2 Dieren en persoonlijke ontwikkeling.....	13
4.2.3 Rol van de maatschappij	13
4.3 Nuttige omgeving	14
4.4 Verschillende soorten zorgboerderijen?	14
5. Conclusie	15
5.1 Reflectie en aanbevelingen	16
6. Literatuurlijst.....	16
Bijlage 1: Afstand tussen zorgboerderijen en woonplaats familieleden.....	18
Bijlage 2: Interview guide eigenaren	19
Bijlage 3: Interview guide familieleden cliënten	21
Bijlage 4: e-mail naar familieleden.....	22
Bijlage 5: Eerste woorden en gedachtes	23
Bijlage 6: Coderingen.....	24
Bijlage 7: Transcript interview eigenaar 1.....	24
Bijlage 8: Transcript interview eigenaar 2.....	27
Bijlage 9: Transcript interview eigenaar 3.....	32

Bijlage 10: Transcript interview familielid 1	34
Bijlage 11: Transcript interview familielid 2	38
Bijlage 12: Transcript interview familielid 3	41
Bijlage 13: Transcript interview familielid 4	45

1. Inleiding

1.1 Achtergrond

Een groeiend aantal Nederlandse boeren is in de afgelopen jaren agrarische productie gaan combineren met nevenactiviteiten. Een belangrijke nevenactiviteit die gepaard gaat met de ontwikkelingen die zich in de zorg hebben voorgedaan, is de zorgboerderij. De ontwikkelingen in de zorg en de ontwikkelingen in de agrarische sector hebben zorgboerderijen op twee manieren doen ontstaan. Ten eerste is een groot aantal boeren overgestapt op andere werkgelegenheid, omdat zij niet konden of wilden voldoen aan de verdere industrialisatie en intensivering die werd gevraagd in de agrarische sector (Hassink, 2003). Ten tweede leveren zorgboerderijen volgens Hassink (2003) “concrete examples of the desired renewal of the health care and rehabilitation sector such as integration of clients into society, providing meaningful work leading to greater independence and social status”. De gezondheidszorg is op zoek naar nieuwe manieren om cliënten mee te laten draaien in de samenleving en zorgboerderijen leveren hier een grote bijdrage in (Hassink et al., 2007).

Vanwege de vraag naar deze nieuwe manieren om patiënten te doen integreren in de samenleving is het aantal zorgboerderijen flink gestegen in de afgelopen jaren. Tussen 2007 en 2013 is het aantal zorgboerderijen in Nederland met ruim 45% gestegen (AgriHolland, 2015). In 2007 waren er 756 bedrijven die zijn te kwalificeren als een zorgboerderij, in 2013 waren dit er 1100. Dit zijn er ruim 700 meer dan in 2003, toen Nederland 372 zorgboerderijen telde (CBS, 2010). De laatste twee jaar is de groei wat afgevlakt. Naar schatting ontvangt 10% van alle mensen die in Nederland in aanmerking komen voor dagopvang hun dagopvang op een zorgboerderij (Ernst & Young, 2012). Dit komt neer op een aantal van ongeveer 15.000 mensen.

Uit eerder onderzoek blijkt dat zorgboerderijen door de cliënten als positief worden ervaren (Leck et al., 2015). De familieleden van deze mensen zijn, om in economische termen te spreken, de vraagzijde. Eigenaren van zorgboerderijen zijn de aanbieders van zorg. Deze twee groepen zijn van elkaar afhankelijk om tot een goede dagopvang te komen. Het vinden van een evenwicht tussen beelden van een zorgboerderij aan de aanbod – en de vraagzijde kunnen hieraan bijdragen. Het debat over de toegevoegde waarde van beelden is vooral van theoretische aard is, in plaats van conceptueel. (Haartsen, 2003). Haartsen (2003) noemt dit opmerkelijk, omdat aangenomen wordt dat beelden invloed hebben bij het uitvoeren van beleid. Empirisch onderzoek naar wie welk beeld heeft, en wat voor consequenties dit kunnen hebben, is nog weinig uitgevoerd.

1.2 Onderzoeksvraag

Het doel van het onderzoek is het onderzoeken van de beelden die eigenaren en de familieleden van cliënten van zorgboerderijen hebben van zorgboerderijen. In dit onderzoek zal onderzocht worden welk beeld eigenaren van zorgboerderijen hebben van zorgboerderijen, en welk beeld er bestaat bij de familieleden van cliënten van zorgboerderijen. Vervolgens zal worden onderzocht hoe deze beelden van elkaar verschillen en of het mogelijk is om deze verschillen te verklaren. Dit leidt tot de volgende onderzoeksvraag:

Welk beeld van een zorgboerderij bestaat er onder de eigenaren en familieleden van cliënten van een zorgboerderij, hoe verschillen deze en is het mogelijk om deze verschillen te verklaren?

Deze onderzoeksvraag valt uiteen in de volgende deelvragen:

1. Welk beeld hebben de eigenaren van een zorgboerderij van zorgboerderijen?

2. Welk beeld hebben de familieleden van cliënten van een zorgboerderij van zorgboerderijen?
3. In hoeverre verschillen de beelden van enerzijds de eigenaren en anderzijds de familieleden van cliënten?
4. Is het mogelijk om een verklaring te vinden voor deze verschillen?

1.3 Leeswijzer

In de eerste twee paragrafen van hoofdstuk één is beschreven wat de achtergrond en onderzoeksvragen zijn van dit onderzoek. Hier wordt ook het thema geïntroduceerd. Hoofdstuk twee bevat het theoretisch kader waarin relevante theorieën, concepten en begrippen worden benoemd. Vervolgens wordt in hoofdstuk drie ingegaan op hoe de data is verzameld en geanalyseerd. Tevens wordt de keuze voor de onderzoeksmethode toegelicht en wordt ingegaan op de kwaliteit van de data en op ethische kwesties. In hoofdstuk vier volgen de belangrijkste resultaten van het onderzoek. Uit deze resultaten worden de conclusies van hoofdstuk vijf getrokken. In dit hoofdstuk wordt ook antwoord gegeven op de onderzoeksvragen.

2. Theoretisch Kader

Op basis van eerder onderzoek naar zorgboerderijen (Hassink, 2003; Iancu et al., 2015; Leck et al., 2015) zal in het theoretisch kader en het conceptueel model met een definitie worden gewerkt die door eerdere academici ook is gehanteerd. Deze definitie zal echter niet worden voorgelegd aan de doelgroepen die zullen worden onderzocht. Dit onderzoek zal uitzoeken wat deze mensen nou zo typerend vinden voor een zorgboerderij. Hierbij is het belangrijk om de respondenten vooral vanuit hun eigen definitie van een zorgboerderij te laten denken.

Eerder onderzoek naar zorgboerderijen richt zich vooral op de combinatie van enerzijds de agrarische functie van de boerderij en anderzijds de zorg (Hassink, 2003; Hassink et al., 2007; Jongeneel et al., 2008). Recent onderzoek onderschrijft echter dat zorgboerderijen deze twee functies niet noodzakelijk combineren. Daarom zal de definitie van Leck et al. (2015) worden gehanteerd, die zorgboerderijen definiëren als ‘farms (..) seeking to provide sustenance in the fields of human health and well-being.’ (p. 746). De definitie van een zorgboerderij heeft zich in de loop der jaren ontwikkeld en is niet altijd eensgezind geweest. Hassink (2003) gebruikt de term *sheltered farms*, waar hij in 2007 in zijn *Current status and potential of care farms* (Hassink et al., 2007) spreekt van *care farms*. In dit onderzoek zal de definitie van Leck et al. (2015) worden getoetst. Zijn zorgboerderijen inderdaad ‘farms seeking to provide sustenance in the fields of human health and well-being’, of hanteren de respondenten een andere definitie? Hierbij is het van belang te begrijpen hoe een beeld tot stand komt.

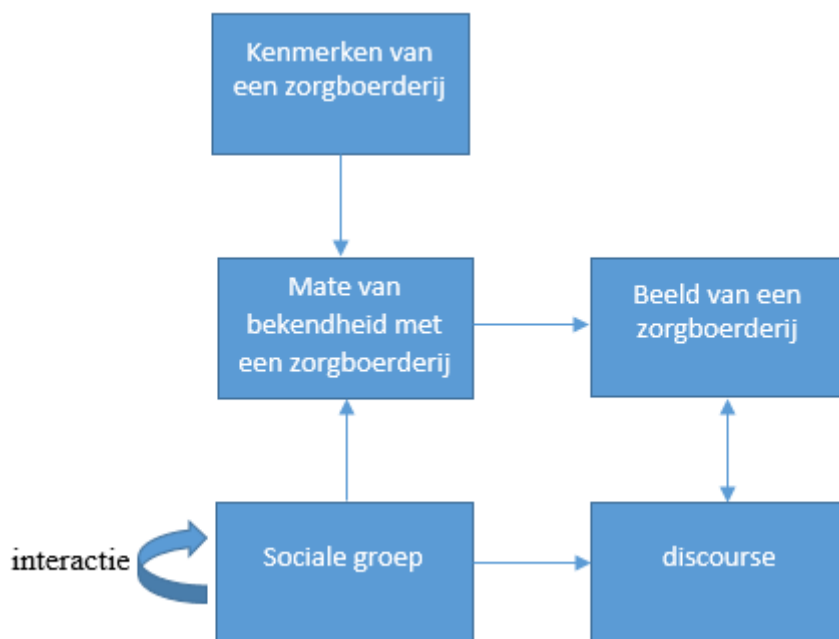
In de academische literatuur worden beelden omschreven door middel van verschillende soorten *discourse*: Een discourse wordt als volgt gedefinieerd (Gregory, 1994): ‘all the ways in which we communicate with one another, to that vast network of signs, symbols, and practices through which we make our world(s) meaningful to ourselves and others.’ (p.11). Er worden vier soorten *discourses* onderscheiden. Veel onderzoekers, waaronder Halfacree (1993), onderscheiden een *academic* en een *lay discourse*. Academische discoursen zijn de constructen die academici gebruiken om te proberen om de sociale wereld te begrijpen en uit te leggen (Halfacree, 1993). Onder een *lay discourse* vallen de alledaagse interpretaties en constructies die mensen hebben (Jones, 1995). Jones (1995) beargumenteert dat er nog twee soorten bestaan: de *popular* en de *professional discourse* die als het ware ‘tussen’ de andere twee soorten liggen.

Popular discourses vloeien voort uit de verschillende soorten media en zijn veel meer reactief van aard dan een *lay discourse*. *Professional discourses* zijn van diegenen die vanwege hun werkgebied gerelateerd zijn met dat waar het een beeld van heeft.

Verschillen in de *discourse* kunnen wellicht een reden zijn voor het hebben van verschillende beelden. Uit voorgaande blijkt dat het beeld van eigenaren van zorgboerderijen tot stand komt binnen een *professional discourse*. Het beeld dat er onder de familie van cliënten van zorgboerderijen bestaat komt in een andere *discourse* tot stand. Dit beeld zal gevormd worden door de alledaagse interpretaties die zij hebben van zorgboerderijen. Ook is het mogelijk dat bij de familieleden van cliënten invloeden van buitenaf een rol spelen bij de beeldvorming. Recente gebeurtenissen kunnen worden opgenomen in het beeld dat mensen hebben (Halfacree, 1993). Een gebeurtenis die in 2015 plaatsvond in Molenschot is een gebeurtenis die een grote invloed kan uitoefenen op de beeldvorming van de familieleden van cliënten van zorgboerderijen. Zorgboerderij 'De Hoge Aard' werd er destijds van beschuldigd kinderen slecht te behandelen. Als gevolg werden kinderen van deze zorgboerderij gehaald en kreeg de gemeente te maken met bemoeienis van Bureau Jeugdzorg en zelfs met bemoeienis vanuit Den Haag (BN DeStem, 2015). Dit duidt op een *popular discourse*: Het nieuws over de zorgboerderij kwam naar buiten via de media en leidde een aantal drastische reacties in.

Kennis over een zorgboerderij kan een andere reden zijn voor verschillen in beelden. In het geval van een geografische ruimte geldt dat bepaalde kenmerken van diezelfde geografische ruimte naar voren komen in het beeld dat iemand van die ruimte heeft (Cloeke & Goodwin, 1993). Haartsen (2003) spreekt hierdoor de verwachting uit dat iemand met meer kennis van een geografische ruimte een ander beeld van deze ruimte kan hebben dan iemand met minder kennis hiervan. De mate van bekendheid met de ruimte speelt hierin een belangrijke rol. Daardoor is te verwachten dat een eigenaar van een zorgboerderij, door zijn grotere bekendheid hiermee, een ander beeld kan hebben dan familieleden van cliënten. Daar komt bij dat beelden dynamisch zijn en zich aanpassen aan veranderende omstandigheden (Halfacree, 1993). Gecombineerd met het feit dat beelden zijn verankerd in het verleden (Haartsen, 2002) kan worden verwacht dat het beeld van de eigenaar van de zorgboerderij dynamischer is en zich daardoor sneller aanpast aan veranderingen. Het beeld van de eigenaar van de zorgboerderij zal daardoor een verschil kunnen tonen met het beeld van de familieleden van cliënten, omdat deze door zijn grotere bekendheid met de zorgboerderij minder is verankerd in het verleden.

Beelden kunnen daarnaast individueel zijn of gebonden zijn aan een sociale groep. Culturele geografen als Saugeres (2002) menen dat beelden hoofdzakelijk worden ontwikkeld door het individu zelf. Vervolgens kunnen deze alleen worden vastgesteld door het gebruik van intensieve onderzoeksmethoden. Haartsen et al. (2003) zijn van mening dat een individueel beeld echter alleen betekenis kan krijgen in een grotere sociale context. Alleen degenen die hetzelfde beeld delen, zullen het op dezelfde manier gebruiken (Halfacree, 1993). Binnen deze groep van individuen die hetzelfde beeld delen, vindt interactie plaats. Zodra een individu met een nieuw idee geconfronteerd wordt, zal hij deze dan ook communiceren binnen de groep (Haartsen, 2002). De confrontatie met een nieuw idee of met een nieuwe ontwikkeling kan op twee manieren plaatsvinden (Halfacree, 1993). Men kan geïnformeerd worden over een nieuwe ontwikkeling door vormen van media of door face-to-face contact. Deze twee vormen staan bekend als massacommunicatie en interpersoonlijke communicatie.

Figuur 1: Conceptueel model

Uit het theoretisch kader kan het conceptueel model in figuur 1 worden opgemaakt. Uit dit model komt naar voren hoe het beeld van een zorgboerderij tot stand komt. We beginnen bij de zorgboerderij zelf. Deze heeft bepaalde kenmerken en aspecten waar het individu in een bepaalde mate bekend mee is. De mate van bekendheid met een zorgboerderij leidt tot een bepaald beeld hiervan. Verwacht kan worden dat dit beeld anders is bij diegenen die bekender zijn met een zorgboerderij dan bij diegenen die dat niet zijn. De mate van bekendheid wordt ook beïnvloed door de sociale groep waarin iemand zich bevindt. Familieleden van cliënten van zorgboerderijen zitten in een andere sociale groep als een eigenaar van een zorgboerderij en hebben daardoor een andere (*lay*) *discourse*. Binnen deze groep vindt interactie plaats. Nieuwe ontwikkelingen binnen de zorg of agrarische sector worden binnen de groep gecommuniceerd en hebben invloed op de mate van bekendheid met een zorgboerderij en kan de *discourse* veranderen.

De mate van bekendheid met een zorgboerderij en de *discourse* van het individu bepalen het beeld dat het individu heeft van een zorgboerderij. Het beeld van een zorgboerderij en de

discourse beïnvloeden elkaar ook wederzijds. Wanneer iemand bekender wordt met een zorgboerderij kan dit zijn of haar beeld veranderen en daardoor kan ook de *discourse* veranderen. Op basis van de sociale groep waarin de twee groepen zitten, kan worden verwacht dat deze hun beeld vormen in een andere *discourse*. Er zal worden onderzocht of dit dan ook leidt tot verschillende beelden van een zorgboerderij. Het model zal dus voornamelijk getest worden door het onderzoeken van de *discourse*. De sociale groep waar de respondenten zich in bevinden is in principe de doelgroep. Binnen de doelgroepen zal worden onderzocht wat de respondent allemaal associeert met een zorgboerderij. Welke principes zitten in zijn of haar *discourse* verborgen? Vervolgens zal worden onderzocht hoe de mogelijke verschillen kunnen worden verklaard.

3. Methodologie

3.1 Onderzoeksmethode

Eerder onderzoek naar beelden richt zich vooral op het beeld van het platteland. Willits et al. (1990) onderzochten dit beeld door aan in totaal 1241 respondenten een aantal stellingen voor te leggen die werden beantwoord op een Likert-schaal. Deze antwoorden werden vervolgens ingedeeld in een door de onderzoeker vastgestelde categorie. Deze methode is mogelijk bij het onderzoek naar het beeld dat burgers hebben van platteland. In zulke onderzoeken kunnen in de meeste gevallen alle burgers deelnemen en het platteland is een onderwerp waar vrijwel iedereen wel een beeld van heeft.

In dit onderzoek ligt dit anders. Het afnemen van enquêtes onder familieleden van cliënten van zorgboerderijen is problematisch vanwege de bereikbaarheid van deze doelgroep. Zij moeten bereikt worden via tussenpersonen zoals zorgboerderijen of begeleid wonen organisaties. Het is daarom vrijwel onmogelijk om tot een representatieve groep te komen om enquêtes onder af te nemen. Eigenaren van zorgboerderijen zijn daarentegen prima te bereiken en zijn er ook in voldoende aantallen. Een vergelijking van de beelden tussen deze twee groepen die tot stand is gekomen door voor de ene groep een kwantitatieve en voor de andere groep een kwalitatieve analyse, is echter niet wenselijk voor een onderzoek.

Gekozen wordt daarom voor het afnemen van semi-gestructureerde interviews. Saugeres (2002) paste deze methode toe bij het onderzoeken van het beeld dat mannen en vrouwen hebben van het landschap. Mannen en vrouwen gaven in een interview hun associaties van landschap aan. Vervolgens werd een vergelijking gemaakt tussen de beelden op basis van de transcripten. Ook in dit onderzoek zal een vergelijking worden gemaakt tussen twee groepen. Tijdens de interviews die in het kader van dit onderzoek worden afgenomen zal gevraagd worden naar de associaties die beide groepen hebben wanneer ze denken aan een zorgboerderij. Het voordeel van het afnemen van interviews is dat er dieper in kan worden gegaan op de antwoorden van de respondenten. (Clifford et al., 2010). Om er bijvoorbeeld achter te komen hoe belangrijk een zorgboerderij voor een familielid van een cliënt is (bijlage 3, vraag 10), is het belangrijk om in staat te zijn om door te kunnen vragen.

3.2 Dataverzameling

Tot de populatie van dit onderzoek behoren de eigenaren van alle zorgboerderijen in Noord-Nederland en de familieleden van de cliënten van deze zorgboerderijen. In totaal zijn er in Noord-Nederland 253 geregistreerde zorgboerderijen die zijn aangesloten bij de organisatie Boer en Zorg in Noord-Nederland (BEZINN). Het contact met de eigenaren en familieleden is

via BEZINN gelegd. Er is begonnen met het versturen van e-mails naar de zorgboerderijen. Hierop volgde echter weinig tot geen reactie, waarna is overgegaan op het telefonisch contact zoeken met de eigenaren. De eerste eigenaren die zijn benaderd zijn de eigenaren van zorgboerderijen in Drenthe, omdat dit qua reistijd voor de onderzoeker beter te doen is. Uiteindelijk zijn er 3 eigenaren van zorgboerderijen geïnterviewd. Dit zijn de drie ‘geclusterde’ zorgboerderijen die te zien zijn in bijlage 1. Deze zijn afgenomen op de zorgboerderij.

Het bereiken van de familieleden van cliënten van zorgboerderijen is een moeizaam proces geweest. Begeleid wonen organisaties en organisaties als BEZINN gaven aan dat een onderzoeker voor contactgegevens bij de zorgboerderijen dient te zijn. De zorgboerderijen hebben echter te maken met een beroepsgeheim waardoor zij geen gegevens mogen verstrekken en wijzen in eerste instantie naar de organisaties. Uiteindelijk zijn een groot aantal zorgboerderijen gebeld met de vraag of zij, namens de onderzoeker, een mail (zie bijlage 4) wilden versturen naar de familieleden. Vervolgens hebben de familieleden zelf kunnen aangeven of zij mee wilden werken. Dit heeft geleid tot 4 interviews met familieleden van cliënten van zorgboerderijen. Deze zijn afgenomen bij de familieleden thuis.

3.3 Data-analyse

De interviews zijn geanalyseerd door gebruik te maken van coderingen (bijlage 6). Het gebruik van codes zorgt ervoor dat apart van elkaar afgenomen interviews toch op dezelfde manier kunnen worden geanalyseerd (Clifford et al., 2010). Hierdoor kunnen de interviews worden vergeleken en kunnen overeenkomsten worden vastgesteld. De codes die worden gebruikt zijn gebaseerd op eerdere literatuur. Haartsen et al. (2003) maken gebruik van 3 dimensies om steekwoorden te categoriseren: een sociaal-economische, een visuele en een sociaal-culturele dimensie. Voor dit onderzoek kunnen deze ook bruikbaar zijn. Een eigenaar van een zorgboerderij kan de zorgboerderij bijvoorbeeld als bron van inkomsten zien en daardoor een meer economisch beeld hebben van de zorgboerderij. Om een vergelijkbare analyse te doen is de vraag gesteld wat de eerste woorden of gedachtes zijn bij het denken aan een zorgboerderij (bijlage 2-3 en 3-4).

Uit Leck et al. (2015) komt naar voren dat een zorgboerderij een omgeving is waarin de cliënten zich prettig en nuttig voelen. Uit interviews met cliënten van zorgboerderijen in het Verenigd Koninkrijk blijkt dat cliënten de zorgboerderijen typeren als ‘a reason to get up and get going in the morning.’ (p. 751). Zorgboerderijen kunnen dus worden gezien als een nuttige en plezierige omgeving waarin cliënten het gevoel hebben iets bij te dragen aan de samenleving. Daarnaast kunnen zorgboerderijen ook een opstap vormen naar (vrijwilligers)werk (Elings & Hassink, 2008). Een zorgboerderij biedt structuur en discipline aan haar cliënten. Met de ervaringen die de cliënten opdoen op de zorgboerderij kunnen zij worden klaargestoomd om te gaan werken bij een ander bedrijf of om vrijwilligerswerk te gaan verrichten. Deze functie van de zorgboerderij speelt vooral bij mensen die een tweede kans nodig hebben in de samenleving, zoals ex-gedetineerden of drugsverslaafden (Elings & Hassink, 2008). Tijdens de interviews zou deze functie ook naar voren kunnen komen en daarom zal ook dit een code zijn.

Voor de eigenaar van de zorgboerderij is de zorgboerderij zijn werk; hieruit vallen twee codes op te maken. Ten eerste is de zorgboerderij de bron van inkomsten voor de eigenaar. Het aantal zorgboerderijen is de afgelopen jaren toegenomen omdat een deel van de boeren niet kon en wilde voldoen aan de verdere industrialisatie en intensivering die in de landbouw werd gevraagd (Hassink, 2003). Hierdoor ging een flink deel van de boeren proberen om inkomsten

te verwerven door het opstarten van nevenactiviteiten. Een zorgboerderij is een voorbeeld van zo'n nevenactiviteit. De zorgboerderij als nevenactiviteit is de tweede code. Een eigenaar kan de zorgboerderij zien als de nevenactiviteit die hij nodig heeft om het hoofd boven water te houden.

Nadat de interviews zijn gecodeerd worden de interviews met elkaar vergeleken en wordt het beeld in grote lijnen vastgesteld. Dit gebeurt door te kijken naar welke codes het meest voorkomen bij beide groepen. Vervolgens zal een terugkoppeling worden gemaakt naar het theoretisch kader. Kloppen de beelden met de verwachtingen en hypothesen? Komen uit de interviews wellicht verklaringen naar voren voor verschillen tussen beelden? Op deze manier zal de data worden geanalyseerd en gebruikt worden om tot een antwoord te komen op de onderzoeksvraag.

3.4 Kwaliteit van de data

Bij het beoordelen van de kwaliteit van de data is het belangrijk om persoonlijke banden tussen de onderzoeker en een respondent nader toe te lichten. Eén van de familieleden van een cliënt van een zorgboerderij wist voorafgaand aan het interview dat de onderzoeker familie is van de eigenaar van de zorgboerderij waar zijn familielid dagopvang ontvangt. Hierdoor is het mogelijk dat de respondent 'wenselijke' antwoorden en minder snel negatieve dingen over de zorgboerderij zal zeggen. De respondent benadrukte echter het belang van onderzoeken zoals deze en was van mening dat er meer gekeken dient te worden naar de doelgroep waarin zijn familielid zich bevindt. Hierdoor overheerst het gevoel dat er niet getwijfeld hoeft te worden over de kwaliteit van de data die uit dit interview is verkregen.

3.5 Ethiek

Tijdens het proces om met de familieleden in contact te komen zijn een aantal ethische kwesties aan de orde gekomen. Ten eerste hebben de eigenaren van zorgboerderijen te maken met een beroepsgeheim waardoor zij niet direct contactgegevens mogen verstrekken. Door de familieleden te laten reageren op een mail die de eigenaren namens de onderzoeker hebben verstuurd, is dit probleem omzeild. Het initiatief om aan het onderzoek deel te nemen is daardoor bij de familieleden komen te liggen.

Voor de familieleden kan het natuurlijk moeilijk zijn om te praten over een familielid die dagopvang nodig heeft. Daarom is in de mail aangegeven dat hun deelname vrijwillig is en dat hun anonimiteit is gegarandeerd. In de transcripten worden namen, zowel van het familielid als van de zorgboerderij, weggelaten. Verder is er uitleg gegeven over de opname van het interview en is voorafgaand aan elk interview verteld dat de respondent de vrijheid heeft om aan te geven dat hij of zij geen antwoord hoeft te geven wanneer hij of zij dat niet wil.

4. Resultaten

4.1 De zorgboerderij en haar cliënten

In de interview guide voor de familieleden van de cliënten (bijlage 3) is de vraag opgenomen waarom de keuze is gevallen op de zorgboerderij waar het familielid op dit moment dagopvang ontvangt. Eén van de mogelijke redenen hiervoor kan de afstand zijn. Uit bijlage 1 komt echter naar voren dat familieleden bereid zijn om relatief grote afstanden te overbruggen. Er zijn zorgboerderijen die zelf vervoer aanbieden. In dit onderzoek is het zo dat alle familieleden de afstand zelf overbrugd of overbruggen hebben, bijvoorbeeld als het familielid tegenwoordig op de zorgboerderij woont. De keuze voor de zorgboerderij wordt dus waarschijnlijk gemaakt op

basis van de kenmerken waarvan de familieleden vinden waar een goede zorgboerderij aan moet voldoen.

“Gevoel. Een goed gevoel. Een veilig en open gevoel. Zeer gestructureerd. Altijd is daar alles opgeruimd. Ja dat was het eigenlijk, met name het gevoel.” (Familielid 3).

Uit dit citaat blijkt dat het feit dat de zorgboerderij zeer gestructureerd is belangrijk is om een goed gevoel te hebben bij de zorgboerderij. In dit interview komt structuur en rust sterk naar voren in het beeld van zorgboerderijen. Kenmerken van de zorgboerderij (zie ook figuur 1: conceptueel model) spelen in dit geval dus een belangrijke rol in de beeldvorming.

4.1.1 Beelden eigenaren

Bijlage 5 toont de eerste woorden en gedachtes van de respondenten wanneer zij denken aan een zorgboerderij. De eigenaren spreken van een plek buiten, waar cliënten de basiselementen van het leven kunnen ervaren. Een plek waar zij ontspanning, rust en structuur vinden en waar zij met een echte klus bezig zijn. In de dimensies van Haartsen et al. (2003) komt de economische functie hierin totaal niet naar voren. De belangrijkste dimensie is de sociaal-culturele. Deze dimensie gaat over wat, in het kader van dit onderzoek, zorgboerderijen betekenen. Hierin zitten de normen en waarden verborgen die verbonden zijn aan de zorgboerderij (Haartsen et al., 2003). Onderstaande citaat geeft dit duidelijk aan.

“Hij is in die zin belangrijk dat uiteindelijk de bakker betaald moet worden hè, we moeten allemaal een beetje rondkomen in het leven, maar heel veel meer waarde wil ik er niet aan hechten. (..) En dat valt helemaal samen met het boer zijn. Dat is een manier van leven, dat doe je niet om rijk te worden” (Eigenaar 1).

4.1.2 Beelden familieleden

Ook de familieleden van cliënten van zorgboerderijen hebben vooral sociaal-culturele associaties bij het denken aan een zorgboerderij. Bijlage 5 toont de eerste woorden en gedachtes van de familieleden. Opvallend is dat hier vooral het belang van ‘iets leren’ voorop staat. Op zorgboerderijen is het voor cliënten mogelijk om stappen te maken in de persoonlijke ontwikkeling. Je kunt er leren om op een sociaal aanvaardbare manier te reageren, of leren om met anderen om te gaan. Dit alles gebeurt in een omgeving waar ontspanning en structuur wordt geboden. Dit komt overeen met wat Iancu et al. (2015) onder de potentie van zorgboerderijen schaaft. Op zorgboerderijen kunnen mensen met een beperking de vaardigheden ontwikkelen die zij nodig hebben om een plek te vinden in de maatschappij. (Iancu et al., 2015).

4.1.3 Vergelijking eigenaren en familieleden

De eerste woorden en gedachtes die beide groepen hebben komen overeen wanneer je de woorden in één van de dimensies van Haartsen et al. (2003) wil plaatsen. De sociaal-culturele dimensie komt het sterkst naar voren. De economische dimensie wordt naar de achtergrond geschoven. Een verklaring hiervoor is wellicht gegeven door een familielid.

“Je kan niet werken met mensen met een beperking als je daar geen gevoel bij hebt. (..) Het is en/en denk ik. Als je met mensen zoals *familielid* werkt, dan moet je bepaalde kwaliteiten toch wel hebben. Je moet geduld hebben, de rust hebben, je moet flexibiliteit van geest hebben om het van een andere kant te kunnen benaderen en dat is denk ik niet in commercie uit te drukken.” (Familielid 2)

Het verschil tussen de eigenaren en de familieleden zit hem in het soort waardes die worden gehecht aan een zorgboerderij. De familieleden benoemen vooral het feit dat hun familielid zich ontwikkelt. Uiteraard zullen de eigenaren dit ook belangrijk vinden, maar zij benoemen dit minder specifiek. De verklaring hiervoor zou zich kunnen bevinden in de discourse van beide groepen. Het beeld dat familieleden van cliënten hebben van zorgboerderijen wordt gevormd in de discourse waarin de alledaagse interpretaties een belangrijke rol spelen. Dit is de lay discourse (Jones, 1995). Familieleden zien de cliënt dagelijks en voor hen is het belangrijk dat zij zien dat hun familielid zich weet te ontwikkelen. Eigenaren van zorgboerderijen zien meerdere cliënten en hebben een wat algemener beeld. Zij spreken van een plek die bepaalde omstandigheden biedt waarin die ontwikkeling kan plaatsvinden. De professionele discourse die Jones (1995) omschrijft komt hierin duidelijk naar voren.

4.2 Persoonlijke ontwikkeling

Zorgboerderijen kunnen een opstap vormen richting (vrijwilligers)werk. Deze functie speelt vooral bij mensen die een tweede kans nodig hebben in de maatschappij, zoals ex-gedetineerden en drugsverslaafden (Elings & Hassink, 2008). Uit de interviews komt naar voren dat het beeld bestaat dat deze stap alleen gemaakt kan worden door een bepaald soort cliënt. Zorgboerderijen worden daarom over het algemeen niet gezien als een opstap richting de ‘normale’ maatschappij. Eigenaren van zorgboerderijen zien echter wel uitzonderingen. Er wordt een voorbeeld genoemd van een cliënt met burn-out verschijnselen die via de zorgboerderij weer in staat was om terug te keren tot de maatschappij.

“Het ging uiteindelijk zo goed dat we hebben gezegd: je blijft hier nog wel maar je wordt vrijwilliger, dat is dan op heel andere basis; dat geeft al een heel ander gevoel. En later lukte het die mevrouw zelfs om zo nu en dan mensen te begeleiden en uiteindelijk is zij vertrokken naar een ander agrarisch bedrijf waar ze volgens mij nog steeds actief is.” (Eigenaar 1)

De gemiddelde cliënt van een zorgboerderij is echter niet in staat om dit soort stappen te maken. Uit de interviews komt wel naar voren dat zorgboerderijen bijdragen aan het maken van stappen op andere gebieden, met name op het sociale vlak, maar ook het onder de knie krijgen van werkzaamheden.

“Wij hebben hier een shovel en een trekker, nou wij hadden nooit gedacht dat zij zelfstandig op die machines zouden kunnen zitten. Maar dat kunnen ze nu, ze zijn acht jaar verder, maar dat doen ze nu gewoon. En dat is iets wat op een boerderij kan. (..) Ze worden uitgedaagd om eens te kijken: wat kun je allemaal nog?” (Eigenaar 2)

4.2.1 Sociale ontwikkeling

Zorgboerderijen worden voornamelijk gezien als plekken die een belangrijke bijdrage leveren in de sociale ontwikkeling van cliënten. Uit Leck et al. (2015) komt naar voren dat zorgboerderijen bijdragen aan de mentale gezondheid van cliënten. Sociale kenmerken en omgevingskenmerken spelen hierin een belangrijke rol (Webb, 2012). Zorgboerderijen worden gezien als plekken waar uitdaging, rust en structuur worden geboden. Deze aspecten zijn bepalend in het opbouwen van een zo normaal mogelijk leven.

“Het is wel zo dat en dat gaf ik ook al aan, het ritme van seizoenen, het dag-nacht ritme, het werkende ritme wat we aanbieden.. dat dat voor veel mensen bijdraagt aan weer een normaal leven krijgen.” (Eigenaar 1)

“Het is gewoon heel belangrijk dat je kind gewoon een goede plek heeft waar die het leven kan leren.” (Familielid 2)

Wanneer we het hebben over de bepalende rol die zorgboerderijen spelen in de persoonlijke ontwikkeling van cliënten, zijn er weinig verschillen op te merken tussen eigenaren en familieleden. Wel hebben eigenaren het beeld dat de stap richting de ‘normale’ maatschappij sporadisch mogelijk is, afhankelijk van het soort cliënt. Dit is te verklaren vanuit het feit dat eigenaren bekend zijn met meerdere soorten cliënten. In het beeld dat familieleden van cliënten hebben van zorgboerderijen zal daarentegen het familielid centraal staan. Zij zijn dus minder bekend met meerdere soorten cliënten.

4.2.2 Dieren en persoonlijke ontwikkeling

Dieren kunnen bijdragen aan de ‘quality of life’ van mensen met een beperking (Hassink, 2003). Familieleden van cliënten van zorgboerderijen benoemen de belangrijke rol die dieren spelen binnen de persoonlijke ontwikkeling van een cliënt. Cliënten hebben moeite om sociale relaties aan te gaan met mensen, maar met dieren is dit minder het geval.

“Sociale omgangsvormen zijn natuurlijk ontzettend moeilijk voor iemand met een autistische beperking, maar zij begrijpen dieren, met name paarden (...). Daar zoeken ze troost en rust. Ik denk zeker: dieren spelen een belangrijke rol. Ze zijn veilig, ze hebben geen mening, ze staan open voor alles, dus een mens met een beperking of een kind voelt zich daar al vrij snel heel veilig bij.” (Familielid 3)

Dit komt overeen met wat Hassink (2003) ook benoemt: farm animals have no hidden agenda, are honest, take you as you are, welcome you and need care (p.336). Dit zorgt ervoor dat mensen met een beperking stappen kunnen maken in hun sociale ontwikkeling. Uit de interviews komt naar voren dat familieleden van cliënten dit beeld ook hebben. Het gevoel bestaat dat de omgang met dieren bijdraagt aan de ontwikkeling van een verantwoordelijkheidsgevoel.

“Zorg dragen voor iets, dat aspect is ook belangrijk voor een zorgboerderij. Hij heeft een paard, waar hij specifiek op rijdt: Nimrot. En daar denkt hij aan: brood meenemen, voer meenemen voor dat beest. (...) Hij voelt het wel een beetje als zijn paard.” (Familielid 2)

Beide citaten zijn gedaan door familieleden van cliënten van dezelfde zorgboerderij. Het feit dat de eigenaren deze rol in de interviews niet hebben benoemd, wil daarom niet zeggen dat dit beeld niet bestaat onder eigenaren. In het onderzoek van Hassink (2003) benoemt elke zorgboer de belangrijke rol die dieren hebben in de ontwikkeling van cliënten.

4.2.3 Rol van de maatschappij

Door de huidige ontwikkelingen in de gezondheidszorg en in de agrarische sector vervullen zorgboerderijen een belangrijke rol in onze huidige maatschappij. De gezondheidszorg is op zoek naar nieuwe manieren om cliënten mee te laten draaien in de samenleving, en zorgboerderijen leveren hier een grote bijdrage in (Hassink et al., 2007). Ook uit de interviews komt naar voren dat zorgboerderijen als een positieve invulling worden gezien binnen deze maatschappij.

“Al die zorgdingen die zijn er eigenlijk ontstaan omdat die mensen niet in het sociale leven gewoon passen, in het echte leven passen. (...) Ik denk dat het hokjessysteem van onze maatschappij zo is dat je daar niet uitkomt.” (Familielid 2)

De interviews met de familieleden tonen aan dat het beeld bestaat dat de huidige maatschappij zich te beschermend opstelt tegenover mensen met een beperking. Uit de interviews komt naar voren dat familieleden van cliënten het beeld hebben dat de huidige maatschappij hierdoor de persoonlijke ontwikkeling van cliënten belemmert.

“Als wij de kinderen met talenten het wel altijd maar voorhouden, leren ze ook niks. Dat geldt ook bij mensen met een beperking als je ze altijd maar achter de streep houdt. (..) Ten eerste verdienen deze mensen dit niet en ten tweede: ze hebben er ook niks aan. Ze hebben er niks aan, want ze komen er niks verder mee. (..) Er moet met de mensen omgegaan worden alsof het gewone mensen zijn. Dus draag ze maar klusjes op.” (Familielid 1)

4.3 Nuttige omgeving

Het omgaan met de cliënten alsof het gewone mensen zijn, is een belangrijke voorwaarde om ervoor te zorgen dat deze mensen zich persoonlijk kunnen ontwikkelen. Zorgboerderijen leveren echte werkomstandigheden waaronder mensen met een beperking zich op hun eigen niveau kunnen ontwikkelen (Iancu et al., 2015). Eigenaren hebben het beeld dat een aantal zorgboerderijen zich hierin onderscheiden van andere zorginstellingen.

“Je ziet vaak op dagcentra dat er veel geknutseld wordt en dergelijke, maar op zorgboerderijen zijn ze vaak echt met werk bezig, iets productiefs. (..) Er wordt geen werk gecreëerd, het is gewoon werk. Nuttig werk.” (Eigenaar 2)

Het feit dat cliënten met echt werk bezig zijn is voor de familieleden zelfs een belangrijk aspect binnen de definiëring van zorgboerderijen.

“(..) Niet zomaar een zorgboerderijtje opgezet met twee geitjes, een hondje, een konijntje en een kipje, waar ze het de hele dag mee moeten doen, want dat zijn voor mij geen zorgboerderijen. Een zorgboerderij is, zoals waar *cliënt* nu naartoe gaat: Een boer op hemzelf. (..) Hij heeft kippen dus daar leren de cliënten mee om te gaan dat ze bij een echte boer, tussen haakjes, zorgboerderij werken. Want het werk gaat gewoon door op de zorgboerderij, maar zij krijgen de mogelijkheden om dus mee te kijken in de keuken bij die boer en dat vind ik belangrijk.” (Familielid 1)

4.4 Verschillende soorten zorgboerderijen?

Een ander interessante uitkomst uit de interviews is dat, zowel eigenaren en familieleden, een ander beeld hebben van zorgboerderijen op basis van de grootte van de zorgboerderij. Kleinschalige zorgboerderijen zouden meer in staat zijn om een familiegevoel te creëren dan grote zorgboerderijen.

“Eén jongen bijvoorbeeld die woont al vanaf zijn negende in een zorginstelling dus die kent eigenlijk het gezin helemaal niet en je merkt nu dat hij hier het gezinsleven meekrijgt.” (Eigenaar 2)

Grotere zorgboerderijen worden om deze reden ook sneller gedefinieerd als zorginstellingen. Alle eigenaren die voor dit onderzoek geïnterviewd zijn gaven aan dat zij begonnen zijn met de zorgboerderij omdat zij iets sociaals met hun werk wilden doen. Zorgboerderijen onderscheiden zich van reguliere zorginstellingen omdat op zorgboerderijen meer persoonlijke aandacht kan worden geboden. Het beeld bestaat echter dat dit op grote zorgboerderijen minder het geval is.

“Er zijn boerderijen die hebben gewoon zestig, zeventig deelnemers, dan denk ik ‘hm, hoe kun je je nou nog onderscheiden van een reguliere zorginstelling?” (Eigenaar 2)

Ook onder de familieleden bestaat het beeld dat op kleinere zorgboerderijen het familiegevoel eerder kan worden opgewekt dan op grote zorgboerderijen. Familieleden spreken daarom ook hun voorkeur uit voor kleinschaligheid.

“En ik zou graag zien dat er zulke zorgboerderijtjes in het klein dus waar er vier, vijf cliënten lopen die gewaardeerd worden op hun kunnen.” (Familielid 1)

“Ik denk dat als er een grote zorgboerderij is, is het behouden van kleinschaligheid wel belangrijk.” (Familielid 3)

5. Conclusie

Voorafgaand aan het onderzoek is een zorgboerderij gedefinieerd als ‘farms (..) seeking to provide sustenance in the fields of human health and well-being.’ (Leck et al., 2015). Op basis van de uitkomsten van dit onderzoek zou je hieraan ‘personal development’ kunnen toevoegen. Eigenaren en familieleden associëren vooral sociaal-culturele waarden aan de zorgboerderij. Familieleden zien zorgboerderijen vooral als plekken waar cliënten iets leren. Op zorgboerderijen kunnen mensen met een beperking de vaardigheden ontwikkelen die zij nodig hebben om een plek te vinden in de maatschappij. (Iancu et al., 2015).

Familieleden benadrukken dat zorgboerderijen bijdragen aan het maken van stappen op sociaal en emotioneel gebied. Eigenaren van zorgboerderijen hebben echter ook het beeld dat cliënten sporadisch de stap kunnen maken richting de ‘normale’ maatschappij. Dit geldt echter alleen voor een bepaald soort cliënt, wat overeenkomt met de bevindingen van Elings & Hassink (2008). Dit verschil is mogelijk te verklaren vanuit de discourse waarin beide groepen hun beeld vormen. Jones (1995) noemt onder andere de professional en de lay discourse. Familieleden van cliënten vormen hun beeld op basis van het alledaagse, wat onder de lay discourse valt (Jones, 1995). Professional discourses zijn van diegenen die vanwege hun werkgebied gerelateerd zijn met dat waar het een beeld van heeft. Eigenaren kennen door hun werk meer cliënten, hebben daardoor meer kennis, en hebben dus een meer professional discourse.

Binnen de persoonlijke ontwikkeling van een cliënt worden dieren als erg belangrijk ervaren. Dit komt overeen met eerder onderzoek van Hassink (2003). Dieren dragen bij aan de ‘quality of life’ van cliënten. ‘Farm animals have no hidden agenda, are honest, take you as you are, welcome you and need care’ (p.336, *ibid.*). Cliënten voelen zich op hun gemak bij dieren en kunnen hierdoor een verantwoordelijkheidsgevoel ontwikkelen. Opgedane ervaringen op een zorgboerderijen kunnen worden meegenomen in de omgang met mensen.

Zorgboerderijen worden daarnaast gezien een positieve invulling binnen de huidige ontwikkelingen in de zorg en de agrarische sector. Dit komt overeen met eerder onderzoek van Hassink et al. (2007), die stellen dat zorgboerderijen één van de nieuwe manieren is om cliënten mee te laten draaien in de samenleving waar de gezondheidszorg naar op zoek is (Hassink et al., 2007). Wel geeft dit onderzoek aanleiding om te vermoeden dat diezelfde samenleving te beschermend omgaat met mensen met een beperking. Dit beeld bestaat onder familieleden. Het beeld bestaat dat cliënten te veel achter de streep worden gehouden waardoor zij worden belemmerd in hun persoonlijke ontwikkeling.

Ten slotte lijkt er binnen het beeld van zorgboerderijen nog een verschil te bestaan tussen grote en kleine zorgboerderijen. Eigenaren hebben het beeld dat kleinere zorgboerderijen meer in staat zijn om een familiegevoel op te wekken en zich daardoor meer onderscheiden van reguliere zorginstellingen. Grote zorgboerderijen zouden dit daarentegen minder kunnen en worden daarom meer gezien als zorginstellingen op het platteland. Ook onder de familieleden komt een bepaald verschil naar voren wat betreft de grootte van de zorgboerderij. Familieleden geven de voorkeur aan kleinschalige zorgboerderijen.

Een groot aantal aspecten, van dieren tot aan het verrichten van échte werkzaamheden, maakt dat zorgboerderijen worden gezien als ‘farms (..) seeking to provide sustenance in the fields of human health, well-being *and personal development*’. Op basis van dit onderzoek is de meest passende definitie voor een zorgboerderij gegeven door een respondent zelf. Zorgboerderijen worden, door de aanwezigheid van een groot aantal aspecten die bijdragen aan de persoonlijke ontwikkeling van een cliënt, gezien als ‘plekken waar cliënten het leven kunnen leren.’

5.1 Reflectie en aanbevelingen

Zorgboerderijen zijn de laatste jaren in opkomst. Het is niet ondenkbaar dat er in de toekomst nog meer ontstaan. Het is daarom belangrijk om te onderzoeken waar zorgboerderijen volgens familieleden en eigenaren van zorgboerderijen aan moeten voldoen. Dit onderzoek heeft een aantal aspecten aan het licht gebracht, waaronder een vermoeden dat de huidige maatschappij zich te beschermend opstelt richting mensen met een beperking. Deze conclusies worden echter gedaan op basis van één of twee interviews. Het feit dat iets ter sprake komt geeft wel aan dat het speelt binnen het beeld van een respondent. Om echter zeker te zijn of dit ook daadwerkelijk onder de gehele doelgroep speelt, dienen er meer interviews worden afgenomen. Hierdoor kunnen een aantal conclusies die in dit onderzoek zijn getrokken rusten op een bredere empirische onderbouwing.

6. Literatuurlijst

AgriHolland (2015). *Zorgboerderijen*. Geraadpleegd op 30-09-2016, via <http://www.agriholland.nl/dossiers/verbredelandbouw/zorgboerderij.html>

BN DeStem (2015). *Heeft Undercover in Nederland zorgboerderij De Hoge Aard ten onrechte beschuldigd?* Geraadpleegd op 2-10-2016, via <http://www.bndestem.nl/regio/oosterhout/heeft-undercover-in-nederland-zorgboerderij-de-hoge-aard-in-molenschot-ten-onrechte-beschuldigd-1.5460361>

CBS (2010). *Zorgboerderij wint aan populariteit*. Geraadpleegd op 30-09-2016, via <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2010/25/zorgboerderij-wint-aan-populariteit>

Clifford, N., French, S. & Valentine, G. (2010). *Key methods in Geography*. Second edition. London: Sage.

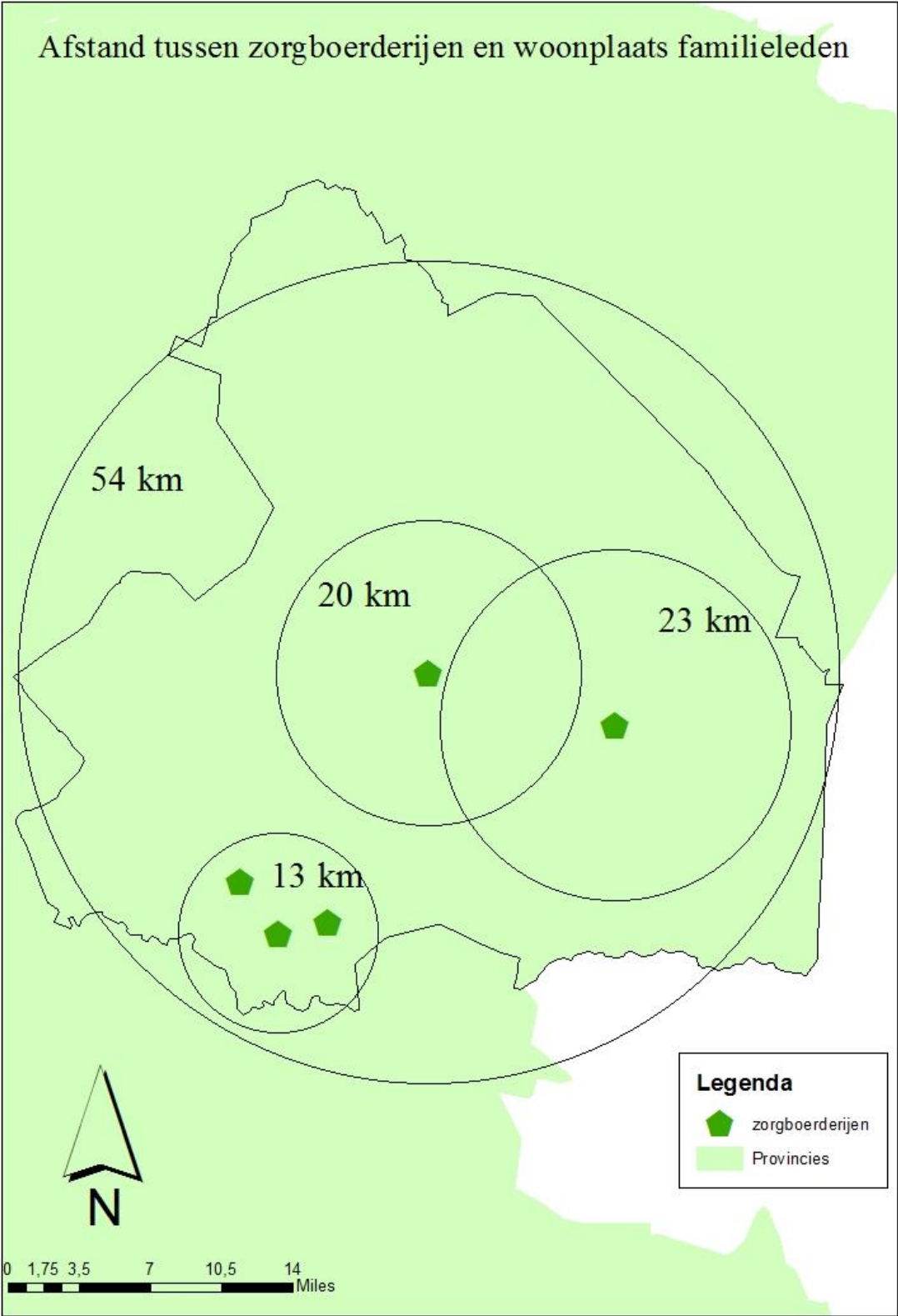
Cloke, P. & Goodwin, M. (1993). Rural change: structured coherence or unstructured incoherence? *Terra*, 105, 166-174.

Elings, M. & Hassink, J. (2008). *Green care farms, a safe community between illness or addiction and the wider society*. ResearchGate.

Ernst & Young (2012). *De zin van zorglandbouw*. Rapport fv/8WGHMP. Den Haag: ZonMw.

- Gregory, D. (1994) *Geographical imaginations*. Oxford: Black-wells Publishers.
- Haartsen, T. (2002). *Platteland: boerenland, natuurterrein of beleidsveld?* Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.
- Haartsen, T., Groote, P. & Huigen, P.P.P. (2003). Measuring age differentials in representations of rurality in The Netherlands. *Journal of Rural Studies*, 19(2), 245-252.
- Halfacree, K.H. (1993). Locality and social representation: space, discourse and alternative definitions of the rural. *Journal of Rural Studies*, 9(1), 23-37.
- Hassink, J. (2003). *Combining Agricultural Production and Care for Persons with Disabilities: A New Role of Agriculture and Farm Animals*. ResearchGate. Wageningen: Wageningen University and Research Centrum.
- Hassink, J., Zwartbol, C., Agricola, H.J., Elings, M. & Thissen, J.T.N.M. (2007). Current status and potential of care farms in The Netherlands. *Journal of Life Sciences*, 55(1), 21-36.
- Iancu, S.C., Zweekhorst, M.B.M, Veltman, D.J., Balkom, A.J.L.M. van & Bunders, J.F.G. (2015). Outsourcing mental health care services? The practice and potential of community-based farms in psychiatric rehabilitation. *Community Mental Health Journal*, 51(2), 175-184.
- Jones, O. (1995). Lay discourses of the rural: developments and implications for rural studies. *Journal of Rural Studies*, 11(1), 35-49.
- Jongeneel, R.A., Polman, N.B.P. & Slangen, L.H.G. (2008). Why are Dutch Farmers going multifunctional? *Land Use Policy*, 25(1), 81-94.
- Leck, C., Upton, D. & Evans, N. (2015). Growing well-beings: The positive experience of care farms. *British Journal of Health Psychology*, 20, 745-762.
- Saugeres, L. (2002). The cultural representation of the landscape: masculinity, power and nature. *Journal of Rural Studies*, 18, 373-384.
- Webb, L. (2012). The recovery model and complex health needs: What health psychology can learn from mental health and substance misuse service provision. *Journal of Health Psychology*, 17(5). 731-741.
- Willits, F.K., Bealer, R.C. & Timbers, V.C. (1990) Popular images of "rurality": Data from a Pennsylvania survey. *Rural Sociology*, 55(4), 559-578.

Bijlage 1: Afstand tussen zorgboerderijen en woonplaats familieleden

Bijlage 2: Interview guide eigenaren

INTRO	Voorstellen, uitleggen waarom dit interview wordt afgenomen e.d.
DOEL VAN HET ONDERZOEK	Na de introductie vertel ik de respondent het doel van het onderzoek. Door het interviewen van eigenaren van zorgboerderijen kan ik tot een algemeen beeld van deze groep komen.
OPNAME	Uitleg over en vragen van toestemming voor de opname van het interview.
ANONIMITEIT	Ik leg de respondent uit dat hij/zij anoniem zal blijven en dat alles wat tijdens het interview aan de orde komt enkel voor dit onderzoek zal worden gebruikt.
VROEGTIJDIG STOPPEN VRAGEN	<p>Wanneer de respondent aangeeft vroegtijdig te willen stoppen met het interview dan mag dat.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Wat waren voor u de redenen om een zorgboerderij te beginnen? *Mogelijke antwoorden* <ul style="list-style-type: none"> - Familielid die zorg nodig had/heeft - Eigen baas <ul style="list-style-type: none"> → Heeft u het gevoel eigen baas te zijn? → Vindt er veel controle plaats? - Nieuwe bron van inkomsten <ul style="list-style-type: none"> → Was dit de belangrijkste reden? - Zorg als nevenactiviteit van boerderij <ul style="list-style-type: none"> → Vindt u dit typerend voor een zorgboerderij? - Was al werkzaam in de zorg <ul style="list-style-type: none"> → Wat is voor u het verschil met toen en nu? 2. Wat voor cliënten ontvangt u zoal? 3. Wat zijn de eerste woorden/associaties die u te binnen schiet als u denkt aan een zorgboerderij? <ul style="list-style-type: none"> - Kunt u deze toelichten? 4. Is de zorg die op deze zorgboerderij geboden wordt een onderdeel van een boerderij? 5. Zou u uw zorgboerderij typeren als een agrarische onderneming of als een zorginstelling? 6. Ziet u een zorgboerderij als een omgeving voor de cliënt? 7. Zou u een zorgboerderij typeren als een opstapje voor de cliënten om te gaan werken in de samenleving? 8. Is uw beeld van een zorgboerderij veranderd in de tijd dat u de zorgboerderij bezit? <ul style="list-style-type: none"> → Zo ja: hoe is dat gekomen? 9. Heeft u contact met andere eigenaren van zorgboerderijen? <ul style="list-style-type: none"> → Hoe beïnvloedt dit uw beeld? 10. Voldoet uw zorgboerderij aan het beeld dat u in het algemeen heeft van zorgboerderijen?

- Ja
 - Heeft u bepaalde maatregelen genomen om uw zorgboerderij aan uw beeld te laten voldoen?
- Nee
 - Bent u van plan aanpassingen aan te brengen?

11. Welk aspect van de zorgboerderij weegt voor u zwaarder; het economische of het maatschappelijke?

12. Zou u kort kunnen uitleggen wat een zorgboerderij voor u is?

AFSLUITING

- Is er nog iets wat u graag wilt vertellen wat nog niet aan de orde is gekomen?
- Bedanken voor het interview

Bijlage 3: Interview guide familieleden cliënten

INTRO	Voorstellen, uitleggen waarom dit interview wordt afgenomen e.d.
DOEL VAN HET ONDERZOEK	Na de introductie vertel ik de respondent het doel van het onderzoek. Door het interviewen van eigenaren van zorgboerderijen kan ik tot een algemeen beeld van deze groep komen.
OPNAME	Uitleg over en vragen van toestemming voor de opname van het interview.
ANONIMITEIT	Ik leg de respondent uit dat hij/zij anoniem zal blijven en dat alles wat tijdens het interview aan de orde komt enkel voor dit onderzoek zal worden gebruikt.
VROEGTIJDIG STOPPEN	Wanneer de respondent aangeeft vroegtijdig te willen stoppen met het interview dan mag dat.
VRAGEN	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wat voor dagopvang ontvangt uw familielid? 2. Hoe lang krijgt uw familielid al dagopvang op de zorgboerderij? 3. Waarom heeft u voor deze zorgboerderij gekozen? <ul style="list-style-type: none"> - Afstand - Deze zorgboerderij biedt de juiste zorg → Bent u bekend met andere zorgboerderijen? 4. Wat zijn de eerste woorden/associaties die u te binnen schiet als u denkt aan een zorgboerderij? <ul style="list-style-type: none"> - Kunt u deze toelichten? 5. Voelt uw familielid zich prettig op de zorgboerderij? <ul style="list-style-type: none"> → Is de zorgboerderij als een omgeving voor hem/haar? 6. Ziet u de zorgboerderij als een instantie; net zoals bijvoorbeeld een ziekenhuis? <ul style="list-style-type: none"> - Ja <ul style="list-style-type: none"> → Hoe belangrijk is dit in uw beeld dat u van zorgboerderijen heeft? - Nee <ul style="list-style-type: none"> → Wat is het verschil? 7. Waar moet een zorgboerderij volgens u aan voldoen? 8. Hoeveel weet u van de zorg die uw familielid krijgt? <ul style="list-style-type: none"> → Zou uw beeld van zorgboerderijen anders zijn naar mate u meer/minder weet? 9. Heeft u contact met andere mensen die een familielid hebben die op een zorgboerderij zitten? <ul style="list-style-type: none"> → Hoe beïnvloedt dit uw beeld? 10. Hoe belangrijk is de zorgboerderij voor u? 11. Zou u kort kunnen uitleggen wat een zorgboerderij voor u is?
AFSLUITING	<ul style="list-style-type: none"> - Is er nog iets wat u graag wilt vertellen wat nog niet aan de orde is gekomen? - Bedanken voor het interview

Bijlage 4: e-mail naar familieleden

Beste meneer/mevrouw,

Mijn naam is Devlin Hartman, 22 jaar, derdejaarsstudent Sociale Geografie & Planologie aan de Rijksuniversiteit Groningen. Op dit moment voer ik mijn scriptie uit waarin ik onderzoek doe naar het beeld wat er bestaat van zorgboerderijen. Om dit beeld in kaart te brengen, wil ik graag interviews houden met familieleden van cliënten van zorgboerderijen. Een interview zal 20-30 minuten duren en zal plaatsvinden op een locatie naar uw keuze. Ik ben ook bereid om bij u thuis te komen. Zowel u als uw familielid zullen volledig anoniem blijven. De resultaten kunnen worden gebruikt om tot beter inzicht te komen in waar een zorgboerderij volgens de cliënten aan moeten voldoen. Als u bereid bent om mee te werken helpt u mij ontzettend bij het afronden van mijn studie. Tevens ontvangt u uiteraard een versie van het eindproduct en ik zal een kleinigheidje meenemen als dank voor uw medewerking. Indien u wilt meewerken kunt u me bereiken door middel van onderstaande gegevens.

Met vriendelijke groet,

Devlin Hartman

Bijlage 5: Eerste woorden en gedachtes

Eigenaren

- > een plek buiten
- > een plek waar mensen kunnen aarden
- > een plek waar mensen dus in contact komen met beesten, met natuur
- > de basis waar heel veel mensen bij gebaat zijn, door gewoon buiten bezig te zijn, fysiek ook bezig te zijn. Het ritme van de seizoen meemaken hè, gewoon de basiselementen ervaren
- > Ontspanning, rust, structuur
- > Buiten werken
- > Veel persoonlijke aandacht
- > Met een échte klus bezig zijn

Familieleden

- > Persoonlijke begeleiding en structuur
- > Ontspanning
- > Werken aan doelen
- > Leren om op een sociaal aanvaardbare manier te reageren
- > Liefdevol
- > Je moet als ouders het gevoel hebben dat je kind daar goed op haar plek zit, vertrouwd is en dat ze goed opgevangen wordt
- > Uitdaging
- > Leren met anderen om te gaan
- > Leren om je aan regels te kunnen houden
- > Leren om buitenshuis te kunnen zijn en ook om je daar dus te redden
- > Dieren
- > Speelgelegenheid
- > Buiten
- > Ja wat speelkinderen denk ik nog, kinderen die gewoon fysiek nog iets meer nodig hebben. Ik verwacht van ze dat ze iets sjouwends doen ofzo, dat ze met hooi sjouwen of met hout kunnen sjouwen, weet je, zulk soort dingen, ja, daar denk ik aan.
- > Dat ze lekker aan het werk kunnen gaan zonder dat ze de sores hebben van 'ik moet hier op letten, ik moet daar op letten.
- > Lekker ontspannen de ding doen wat wij ook graag zouden willen, lekker naar huis toe na je werk, gewoon lekker ontspannen.
- > Zij doen voor hun doen, doen zij hun werk. Dat gevoel hebben zij.

Bijlage 6: Coderingen

Nevenactiviteit

Inkomstenbron

Agrarische onderneming of zorginstelling

Plek van waardering en acceptatie

Plezierige omgeving

Nuttige omgeving

Rust en structuur

Plek vol sociaal contact

Ontlasting voor de familie

Plek waar stappen gemaakt kunnen worden

Bijlage 7: Transcript interview eigenaar 1

Ik kwam erachter dat ik graag iets sociaals met mijn werk wilde doen, dus ik wilde niet alleen op trekkers rijden en koeien melken maar ik wilde ook het sociale aspect erbij betrekken.. de samenleving en nou ja, dat interesseert me allemaal behoorlijk (..), ik ben geboren en getogen op een zorgboerderij, mijn vader deed vroeger hetzelfde (..) Het idee, het systeem is er eigenlijk met de paplepel ingegoten.

En die geschiedenis van uw vader heeft er ook aan bijgedragen dat u graag net zoiets wilde gaan doen?

Ja, ik denk dat ik er al vroeg kennis mee heb gemaakt en dat het me niet vreemd ligt en ik vind het heel leuk om mensen te begeleiden, mensen iets bij te brengen en met elkaar bezig te zijn.. dat is misschien wel het voornaamste.

En denkt u dat dat ook typerend is voor de meeste eigenaren van zorgboerderijen; die iets sociaal willen doen, die iets terug willen geven aan de samenleving?

Ja, ik denk dat dat een belangrijke voorwaarde is om zorgboer te worden. Ik kan me niet voorstellen dat je enkel uit financieel oogpunt dat zou willen ondernemen, dat het dan een succesvolle bezigheid wordt. Ik denk wel dat je iets moet hebben met mensen, met dingen die in de maatschappij en in de omgeving plaatsvinden, dus dat lijkt me wel een voorwaarde. (..)

Dat vinden we heel belangrijk, dat we een divers bestand aan mensen hebben, en dat we allemaal goed bij elkaar passen.

(..)

Hoe probeert u de zorg zo af te stemmen zodat iedereen hier een beetje zijn plek weet te vinden?

Wat belangrijk is, is dat we een heel divers bedrijfje hebben met allerlei verschillende takjes, we kijken dus heel goed naar wat iemand kan maar ook wat iemand graag zou willen en dat proberen we te matchen met de werkzaamheden die we hier hebben, eigenlijk is dat hetgene wat we doen.

Zijn er een aantal takken bijgevoegd zodat dit een hele diverse zorgboerderij is geworden?

Nee, eigenlijk is dit bedrijf in den beginne is die al zo opgezet zoals die nu nog steeds is, in die zin is er niet veel veranderd. Het is wel zo dat we veel serieuzer aan de weg zijn gaan timmeren door de laatste jaren heen, ja om dit bedrijf ook in de toekomst levensvatbaar te houden.

(..)

Hoe belangrijk is die functie, de economische kant van de zorgboerderij, hoe belangrijk is die

voor u?

Nou.. hij is in die zin belangrijk dat uiteindelijk de bakker betaald moet worden hè, we moeten allemaal een beetje rondkomen in het leven, maar heel veel meer waarde wil ik er niet aan hechten, ik vind het belangrijk dat wij hier een prettig bedrijf hebben waar mensen het prettig vinden, op hun gemak zijn, waar we goed met elkaar kunnen samenwerken, waar we ook fatsoenlijk omgaan met natuur, het milieu, de omgeving, in goed contact met de buurt, daar hecht ik het meest aan, en als we uiteindelijk allemaal onze.. allemaal gewoon een beetje kunnen rondkomen, ja dan ben ik heel tevreden. En dat valt helemaal samen met het boer zijn. Dat is een manier van leven, dat doe je niet om rijk te worden, dat doe je gewoon omdat je houdt van buiten zijn, van beesten, van zo'n bedrijf in stand houden.

En zou u deze zorgboerderij daarom typeren als een agrarische onderneming of zou u het echt als een zorginstelling zien?

Nee, ik typeer hem als een agrarische onderneming. Het is wel zo dat we.. we houden nauwkeurig bij, ook op papier, eigenlijk elk jaar in ons boekhoudrapport zien we dat weer van, wat heeft de zorg nou opgebracht en wat heeft het totale landbouwgedeelte nou opgebracht, en daarin proberen we niet heel scheef te gaan lopen, dus we willen.. op dit moment is het 60/40, dus 60% omzet uit landbouw en 40 uit, of 40 uit zorg. En we willen niet dat dat heel veel meer uit elkaar gaat lopen. Puur omdat ik.. en dat heb ik je net uitgelegd, we willen de mensen meenemen in het echte werk, daarvoor is het belangrijk dat het bedrijf op zich draait en dat de zorg daarin, niet de overhand krijgt.

Als u denkt aan een zorgboerderij, wat zijn voor u dan de eerste woorden, of gedachtes die u te binnen schieten? Als u aan een zorgboerderij denkt, het hoeft niet specifiek deze zorgboerderij te zijn, maar meer in zijn algemeenheid.

Nee dan denk ik aan een plek buiten, een plek waar mensen kunnen.. kunnen aarden, een plek waar mensen dus in contact komen met beesten, met natuur, dat zijn eigenlijk de dingen die me als eerste te binnen schieten. Ik denk dat dat in de basis is waar heel veel mensen bij gebaat zijn, door gewoon buiten bezig te zijn, fysiek ook bezig te zijn. Het ritme van de seizoenen meemaken hè, gewoon de basiselementen ervaren, ik denk dat dat, dat is voor mij het eerste waar ik aan denk als ik aan een zorgboerderij denk.

(..)

De zorgboerderij maakt wel echt een wezenlijk deel uit van hun hele leefomgeving?

Ja, en dat is ook wel een grote reden waarom mensen hier zijn, en waarom wij het ook belangrijk vinden dat mensen het hier prettig vinden..

Vindt u dat typerend voor een zorgboerderij, dat een zorgboerderij echt als een.. echt de omgeving is voor de cliënt?

Ik denk dat het voor veel mensen gewoon de situatie is, dat het zo loopt.

Hoe bedoelt u dat precies?

Daarmee bedoel ik dat, mensen hebben een thuissituatie en zijn over het algemeen niet heel rijk in hun sociale contacten of sociale dingen die ze ondernemen in hun eigen tijd, gemiddeld genomen als ik zo een aantal mensen in mijn gedachten laat passeren.. en dan is het heel fijn om op zo'n plek te komen met zo'n groep mensen, zo'n diverse groep mensen waarbij, nou ja heel veel sociaal contact.. er is.

Dus een zorgboerderij is voor u als een omgeving waar mensen hun sociale vaardigheden kunnen ontwikkelen?

Zeker weten, ja.

Juist, en de cliënten die hier zijn, kunnen die via deze zorgboerderij ook een stap maken naar de samenleving?

Ja, is afhankelijk van de cliënt en de zorgvraag, maar we hebben, ja we hebben een aantal mensen hier gehad, ook met overspannenheid, met burn-out, die nou genezen zijn, maar die hier onderweg waren in hun genezingsproces, en om een voorbeeld te noemen, een mevrouw, had een budget en was hier cliënt. Het ging uiteindelijk zo goed dat we hebben gezegd: je blijft hier nog wel maar je wordt vrijwilliger, dat is dan op heel andere basis; dat geeft al een heel ander gevoel. En later lukte het die mevrouw zelfs om zo nu en dan mensen te begeleiden en uiteindelijk is zij vertrokken naar een ander agrarisch bedrijf waar ze wat meer in de productiekant is beland en volgens mij is ze daar nog steeds actief, maar dat zijn wel een aantal stapjes richting het arbeidsproces.

Ziet u dat die stappen veel worden gemaakt op een zorgboerderij?

Over het algemeen valt dat tegen, de politiek zou dat heel graag zien hè, maar in werkelijkheid vraagt de gemiddelde cliënt bij ons.. is niet in staat om terug te keren of toe te treden tot de reguliere arbeidsmarkt.. dus ja dat kun je eigenlijk typeren als.. ja onderhoudsdoelen stellen hè, dus sociale doelen, werkzaamheden onder de knie krijgen, zodat mensen toch stapjes maken in hun persoonlijke carrière, dus we zijn altijd ontwikkelingsgericht bezig; wat wil iemand? Wat kan iemand? Wat wil je graag leren? Nou dan gaan we dat proberen met iemand. Dus in die zin zijn we altijd wel onderweg, maar voor veel mensen in het niet mogelijk om tot de arbeidsmarkt toe te treden.

Juist, dus de zorgboerderij ziet u in z'n algemeen niet echt als een opstap richting, of een terugkeer..

Tot de arbeidsmarkt? Nee. Het is wel zo dat en dat gaf ik ook al aan, het ritme van seizoenen, het dag-nacht ritme, het werkende ritme wat we aanbieden.. dat dat voor veel mensen bijdraagt aan, hoe leg ik dat uit.. aan weer een normaal leven krijgen..

ja, om hun dagen gewoon zinnig in te richten?

Ja, maar ook op een manier te vullen zoals anderen dat ook doen.

(..)

U liet me net ook al even de winkel zien, vindt u zoiets typerend voor een zorgboerderij, dat dat er bij komt? Of is dat echt specifiek voor deze zorgboerderij?

Nou, ik denk dat je gemiddeld genomen dat vaker zult zien op een zorgboerderij. Dat zal misschien in de eerste plaats niet zozeer te maken hebben met de deelnemers, als wel met dat gemiddeld genomen ondernemers op zorgboerderijen behoorlijk hun blik naar buiten hebben. En dus graag mensen zien, mensen spreken en hun producten op die manier aan de man willen brengen, ik denk dat dat gemiddeld genomen dus daarom vaker op een zorgboerderij gebeurt, en dat is ook iets waar wij voor staan, de dingen die wij hier produceren, die willen wij heel graag van goede kwaliteit aan de consument leveren, bezorgen. En wat daar dan nog bijkomt is dat het voor de deelnemers fantastisch is om te ervaren dat hetgeen waar zij aan bijgedragen hebben dat dat uiteindelijk een waardevol product voor een ander is geworden.

Ja inderdaad. Dus ook de producten die u hier aanbiedt ziet u meer als een manier zodat de mensen hier echt een idee hebben dat ze een zinvolle toevoeging hebben?

Jazeker, zij hebben met z'n allen, hoe klein hun bijdrage ook is geweest, een wezenlijke bijdrage geleverd aan de totstandkoming van een kwaliteitsproduct, de biokwaliteitsproducten die wij..

En een kleine bijdrage voor hun kan natuurlijk als een wezenlijke bijdrage voelen.

ja, en dat is mooi, ze verantwoordelijk maken, verantwoordelijk laten voelen voor iets wat wij aan de consument leveren.

(..)

U zult ongetwijfeld een beeld hebben van hoe een zorgboerderij ingericht hoort te zijn,

voldoet uw zorgboerderij daaraan?

Ja, ja, dat beeld heb ik wel, ik maak dus wel duidelijk onderscheid in boerderijen waarbij de dieren er lopen voor de zorg, of bedrijven die bedrijfsmatig dieren houden en daarbij een zorgtak hebben; dat vind ik een groot verschil.

Heeft u hiervoor in de loop der jaren bepaalde maatregelen genomen zodat de zorgboerderij nog meer kan voldoen aan uw beeld? Heeft u bepaalde takken misschien iets anders ingericht omdat u vindt dat het misschien niet helemaal paste, zoals het hoort te zijn?

Ja, dat is altijd afhankelijk van waar je naar streeft, wat je graag ziet, maar wat ik graag zie is dat dingen efficiënt worden ingericht, zodat we zoveel mogelijk resultaat met het werk behalen en dat vind ik altijd wel een dingetje waar ik naar kijk en verder.. het beeld wat wij neerzetten of wat wij graag willen, van hoe we gezien worden dat wordt in grote mate bepaald door sociale media, website, en daar zijn we wel scherp op.

(..)

Welk aspect weegt voor u het zwaarst binnen een zorgboerderij? Het economische, het maatschappelijke?

Ja, ik kies het maatschappelijke aspect, omdat ik vind dat een boerderij ook zonder deelnemers bijdraagt aan een beeld in het landschap en dus uiteindelijk in de maatschappij. En dat wij die zorgtak runnen en daarbij hebben, versterkt enorm het contact tussen de samenleving en jij als ondernemer op jouw landbouwbedrijf.

En heeft u ook het gevoel dat zorgboerderijen in z'n algemeenheid bijdragen aan het hele beeld dat er bestaat van platteland?

Ik denk wel dat zorgboerderijen gemiddeld genomen intensiever aandacht besteden aan beeldvorming, aan uitstraling als de gemiddelde.. boer, laat ik het zo noemen. Ik denk het wel, omdat ze dus naar buiten zijn gericht.

(..)

Zou u nu kort kunnen uitleggen wat een zorgboerderij voor u precies is, in een aantal zinnen? Van dit bedrijf?

Nou, van gewoon een zorgboerderij, wat is voor u een zorgboerderij?

Voor mij is een zorgboerderij een plek buiten, waar mensen tot rust kunnen komen, waar mensen, nou ja, laat ik het even plat noemen, met de poten in de klei terecht kunnen komen en waarbij buiten werk bijdraagt aan 'je prettig voelen'. Ik denk dat dat de basis is.

Bijlage 8: Transcript interview eigenaar 2

Geïnterviewde heeft het over haar switch van werken in een ziekenhuis naar werken op een zorgboerderij

Was dat voor u ook een reden om met een zorgboerderij te gaan beginnen? Omdat u meer zulke begeleiding wilde gaan bieden?

In eerste instantie niet, het was eigenlijk meer van 'goh, wat kan ik in combinatie met ons bedrijf op zorggebied?' En dan past dit er natuurlijk heel goed bij, maar een tweede reden was ook wel dat.. ik miste in het ziekenhuis en alle instellingen waar ik gewerkt heb dat je vaak niet zoveel tijd hebt om met cliënten bezig te zijn, je hebt gewoon een grote groep die je moet begeleiden, dus iedereen krijgt z'n aandacht waardoor je gewoon per cliënt te weinig tijd hebt en dat was ook iets wat je natuurlijk dan op zo'n zorgboerderij wel kunt dus dat was ook een reden.

(..)

Dus de zorgboerderij is zeg maar een nevenactiviteit daarvan?

Ja, absoluut, ja.

Vindt u dat typerend voor een zorgboerderij? Heeft u het gevoel dat een zorgboerderij altijd op zo'n manier..

Nee, ik weet dat bijna alle zorgboerderijen de zorg als hoofdtak hebben.

U heeft ook veel contact met andere zorgboerderijen?

Nee, niet zo heel veel, maar er zijn soms bijeenkomsten vanuit BEZINN wordt dat geregeld, dat is Boer en Zorg in Noord-Nederland, die organiseren vaak wat bijeenkomsten, vergaderingen.. ik ben geen trouwe bezoeker hoor, maar ik ga af en toe heen en dan kom ik dus in contact met andere zorgboeren en ook hebben wij één keer in het jaar moeten wij BHV-cursus doen en dat gaat ook allemaal met zorgboeren, dus zo spreek ik wel eens collega's en **eigenlijk zie ik bij mijn collega's dat wij eigenlijk uniek zijn. Dat wij het boerenbedrijf als hoofdtak hebben en de zorg als kleine tak, de andere zorgboeren hebben het eigenlijk allemaal andersom.** Die zijn met een zorgboerderij begonnen en eigenlijk hebben ze wat hobbydieren omheen om cliënten daar..

Dus u ziet uw zorgboerderij een beetje als een uitzondering daarin?

Ja.

En dat contact dat u heeft met andere zorgboeren, heeft dat ook invloed op uw totale beeld?

Als u van hun nieuwe dingen over de zorgboerderij hoort, verandert dat uw beeld of speelt dat helemaal niet?

Nee, dat speelt niet echt. Soms wel wat praktische dingetjes, hoe als een ander het aangepakt heeft, dan denk ik 'oh dat is misschien wel handig dat ik dat ook zo gaan doen'. Ik zit even te denken of ik een voorbeeld kan bedenken. Vind ik altijd wel even heel lastig om zo even wat te bedenken..

Ja, maar als u een tip krijgt dan denkt u er over om dat door te voeren in uw eigen bedrijf?

Ja precies, zo van 'goh da's handig, zo had ik dat nog niet bedacht', je moet aan bepaalde regels en wetgeving voldoen en soms is dat lastig van ja hoe moet ik dat hier aanpakken? Oh bijvoorbeeld: je moet elke maand met je cliënten vergaderen. Maar wij zijn een hele kleine zorgboerderij. Ik kan me voorstellen dat als je twintig deelnemers hebt dat dat een vergadering is. Dat is gewoon iets, dat kun je gewoon inplannen, maar wij hebben er maar drie. Dus ja, hoe gaan we dat doen? En toen had ik van een andere zorgboer gehoord van 'goh wij doen gewoon een soort ronde tafel gesprek, noemen wij het' dus nu gaan we één keer in de maand, onder het koffie drinken, hebben we dan zo'n gesprek, wat dan weer volgens de regel – en wetgeving kun je dat wegzetten als een vergadering.

(..)

Tast dat (eerder besproken controle van 'bovenaf') ook een beetje het gevoel van eigen baas zijn aan?

Nee, dat heb ik niet, want helemaal in het verleden toen ik begon was er helemaal geen controle, dus iedereen kon zorgboer worden. Dat bevreedde mij, want je bent toch bezig met een hele kwetsbare groep, geen enkele achtergrond werd nagekeken, iedereen kon zorgboer worden.

En inmiddels is het zo dat je keurmerken moet krijgen, toch?

Ja precies, en daarin moet je ook bijvoorbeeld een VOG hebben, een Verklaring Omtrent Gedrag, of je een medische achtergrond hebt, dat wordt allemaal in dat kwaliteitssysteem weggezet, en daardoor wordt wel een beetje.. kwaliteit gaat voorop staan, niet iedereen kan zomaar meer zorgboer worden, en dat vond ik een goed iets. Ja.

Wat zijn op dit moment de eerste woorden of gedachtes die u te binnen schieten als u denkt

aan een zorgboerderij? Een zorgboerderij in het algemeen.

Buiten werken. Veel persoonlijke aandacht. En echt met een, tja is geen één woord maar met een échte klus bezig zijn, je ziet vaak op dagcentra dat er veel geknutseld wordt, en dergelijke. Maar op zorgboerderijen zijn ze vaak echt met werk bezig, iets productiefs, ja.

Ja, dus echt werk dat tot uiting komt in een eindproduct?

Ja, precies, ja. Er wordt geen werk gecreëerd, het is gewoon werk. Nuttig werk.

(..)

Uw zorgboerderij. Zou u deze typeren als een agrarische onderneming of meer als een zorginstelling?

Een agrarische onderneming. Ja, omdat dat gewoon onze hoofdtak is. En daar is ook de hele dagbesteding omheen gebouwd. Kijk als cliënten hier liever willen knutselen, dat mag allemaal wel, maar die eieren moeten er eerst wel uit. Dus daarin hebben ze geen keuze, eigenlijk. 's Middags, het middagprogramma mogen ze zelf bepalen, maar bepaalde klussen moeten gewoon gedaan worden. Eieren elke ochtend, maar ook de stallen moeten uitgemest worden, dus het is niet allemaal vrijblijvend bij ons.

Juist. En de cliënten, hoe ervaren die het, vindt u?

Nou, die zijn tevreden, ja. Wij houden elk jaar een tevredenheidsonderzoek, ook iets wat verplicht is binnen dat kwaliteitssysteem en ze vinden het prettig om hier te werken, vooral de structuur die je krijgt doordat je dieren hebt, alles gaat op een vast tijdstip en daar hebben onze cliënten, de cliënten die wij in ieder geval hier hebben heel veel baat bij. Dat alles op een gezette tijd is, er weinig verrassingen zijn, dat vinden ze fijn, maar ook dat waar ik het net al over had, het écht werken, ja tot een resultaat komen, dat vinden ze gewoon heel fijn.

Ja, omdat ze het gevoel krijgen dat ze een verantwoordelijkheid hebben?

Ja, precies. En ze worden ook uitgedaagd om eens wat te gaan proberen. Wij hebben hier een shovel en een trekker, nou wij hadden nooit gedacht dat zij zelfstandig op die machines zouden kunnen zitten, maar dat kunnen ze nu, ze zijn acht jaar verder, maar dat doen ze nu gewoon. En dat is iets wat op een boerderij kan en wat op een dagcentrum nooit zou kunnen omdat daar ook de mogelijkheden niet ervoor zijn natuurlijk, maar ze worden uitgedaagd om eens wat anders te gaan om eens te kijken.. wat kun je allemaal nog?

Dus een zorgboerderij ziet u als een plek waar een gevoelige doelgroep tot, waar een gevoelige doelgroep zichzelf kan ontwikkelen?

Ja, absoluut, ja. Zeker weten.

En hoe lang verblijven de cliënten op deze zorgboerderij?

Wij zijn van maandag t/m vrijdag open en ze komen dan alleen overdag, dus de ochtend en de middag. Ze moeten om kwart voor negen hier zijn, en tegen half vier 's middags gaan ze weer naar huis.

Dus de zorgboerderij maakt wel een wezenlijk deel uit van de complete omgeving van iemand?

Ja, ja, vooral twee cliënten van ons die zijn hier gewoon de hele week en één jongen is hier drie ochtenden dus voor hem is de zorgboerderij niet zo'n bepalend iets in z'n leven, maar voor die andere jongens is het wel iets bepalends, absoluut.

Vindt u dat typerend voor zorgboerderijen?

Dat ligt een beetje aan de grootte van de zorgboerderij, bij ons vind ik het wel typerend, want wij zijn heel klein en de jongens die hier werken die komen allemaal uit een zorginstelling dus die wonen daar ook, dus het gezinsleven kennen ze eigenlijk niet. Één jongen bijvoorbeeld die woont al vanaf zijn negende in een zorginstelling dus die kent eigenlijk het gezin helemaal niet en je merkt nu hij hier dat hij het gezinsleven meekrijgt, hij eet hier aan

tafel toen de kinderen nog klein waren, die zaten hier toen ook aan de tafel en dat typeert onze zorgboerderij in ieder geval wel. Wij zijn in staat, door de kleine groep, dat ze gewoon lekker thuis zitten, hier aan de tafel.

Hoe verwacht u dat dat zal gaan als uw zorgboerderij bijvoorbeeld groeit, naar een aantal van tien?

Dan kan dat niet meer, dan zouden wij bijvoorbeeld moeten verkassen naar de kantine ofzo, en ja heb je dan nog echt dat gevoel? **Dat denk ik niet, dan krijg je meer het zorginstellingegevoel,** denk ik.

Dus omdat, volgens u een kleinschalige zorgboerderij kan meer dat familiegevoel opbrengen dat een grootschalige?

ja, dat denk ik wel, is mijn mening daarover, ja.

(..)

Wat voor beeld had u toen u ging beginnen met de zorgboerderij? Wat had u voor ogen?

Uhhh.. wat had ik voor ogen..

Hoe zou volgens u uw zorgboerderij eruit komen te zien?

Eigenlijk wel een beetje zoals het nu ook is: een huiselijke sfeer waarin de cliënten ook echt onderdeel van het gezin zijn geworden, dat is ook echt gebeurd. **En dat de cliënten gewoon lekker bezig konden zijn op het bedrijf en nuttig bezig konden zijn, en dat is eigenlijk gelukt.** Eigenlijk wat ik allemaal voor ogen had is eigenlijk goed gegaan en **eigenlijk nog meer, want ik had gedacht dat ze tot minder in staat waren. Als je ziet wat ze nog kunnen als je maar geduld hebt om ze het aan te leren, kunnen ze gewoon zo veel meer. Dat is wel iets waar ik me over heb verbaasd.**

(..)

Uw zorgboerderij.. want uw zorgboerderij is kleinschalig en uit het contact wat u heeft met andere zorgboeren kan ik me voorstellen dat dit vaker zorgboerderijen.. zorgboeren zijn die een grotere zorgboerderij bezitten..

Hm hm, ja.

Zou u daarom zeggen dat uw zorgboerderij voldoet aan het algemene beeld wat u van zorgboerderijen heeft? Of ziet u deze echt als een uitzondering?

Ik zie hem wel als een uitzondering, ja.

En waarin.. komt dat puur door die kleinschaligheid, of komt dat ook door andere zaken?

Ja, door de kleinschaligheid plus dat nog steeds **de boerderij de hoofdfunctie is. Ja het is eigenlijk een beetje zoals in mijn beleving een zorgboerderij zou moeten zijn.** Het is eigenlijk iets wat vanuit vroeger is ontstaan. In dorpjes als er een jongen of meisje niet zo goed mee kon komen, dan kon die vaak bij de boer aan het werk, dus dat is eigenlijk een beetje het fenomeen zorgboerderij door ontstaan. En dat is iets wat wij dus nou nog kunnen, dus **die jongens kunnen gewoon in een normale arbeidssituatie functioneren,** en ik weet gewoon dat wij daarin gewoon een apart iets zijn, want ja dat hoor je natuurlijk uit controles dat de **meeste zorgboerderijen dus gewoon heel groot zijn; dat zijn eigenlijk meer zorginstellingen op het platteland, noem ik het wel eens.**

Oja dus dat is..

Ja, dat is hoe ik het noem hoor, dat is geen officiële benaming.

Nee maar daar ben ik ook naar op zoek, hoe u het ziet.

Ja precies.

Dus in het algemeen zou u zo een zorgboerderij definiëren?

Zo'n grote wel ja. Ja. Ja, dat vind ik meer gewoon zorginstellingen, ja.

Ja oké. Een zorgboerderij is natuurlijk ook voor u een bron van inkomsten, hoe belangrijk is

dat voor u?

Ja wel belangrijk. Ik zit nou even te denken, die jongens die hier nou al acht jaar rondlopen.. als er nu werd gezegd van 'hè de geldstroom, de geldkraan wordt dichtgedraaid; hou je ze nog? Ja.' Ja. Maar we hebben ook een andere cliënt die een enorme psychische problematiek heeft en als ze dan zouden zeggen van 'goh is hij nog welkom, maar je krijgt er geen financiële vergoeding meer voor?' Dan zou ik zeggen: nee. **Dus is het belangrijk voor mij? Ja, maar dat is afhankelijk van de zorgzwaarte die ze hebben.**

Hm hm, oké. We hebben nu een aantal aspecten doorgenomen, zowel maatschappelijke aspecten, als sociale aspecten als economische aspecten, welk aspect is voor u het belangrijkste van de zorgboerderij?

Sociaal. Ja. Ik merk zelf dat als je een boerenbedrijf hebt, en dat doe je dan met je man, dan wordt je wereldje wel heel erg klein, eigenlijk hoef je maar één keer de dam af en dat is om boodschappen te doen en als je er niet voor oppast dan zit je alleen nog maar hier op de boerderij. Doordat we zijn begonnen met de zorg is je wereldje gewoon weer veel groter geworden; je krijgt veel meer aanloop, mensen uit de zorginstellingen, gesprekken, en die jongens brengen gewoon veel meer levendigheid op de boerderij, dus het sociale vlak is voor ons het meest veranderd en daardoor ook het belangrijkste geweest.

En denkt u dat dat voor alle zorgboeren zo is?

Ik denk de grote zorgboerderijen, dat financieel, dat, het economische vlak een groot iets is, want ik denk dat die hun boerderij gekocht hebben op basis van de financiering vanuit de zorg, dus als de zorg wegvalt dan kunnen ze hun hypotheek ook niet meer betalen. Kijk valt bij ons de zorg weg, dan hebben wij als hoofdtak de pluimvee dus dat verandert voor ons dan niet zoveel, op financieel gebied, dus dat denk ik, dat die.. het economisch vlak veel groter is voor hun.

Ja, omdat ze daar meer afhankelijk van zijn, of denkt u ook dat voor zulke zorgboerderijen dat echt de belangrijkste motivatie is?

Nee, dat denk ik niet, dat denk ik niet. Nee, ik denk dat, ik hoop dat, laat ik dat zeggen, dat de meeste zorgboeren het nog altijd doen, omdat **de reguliere zorgverlening tekortschiet, te weinig aandacht,** te weinig personeel en ik hoop dat dat de reden is waarom mensen een zorgboerderij gaan starten.

Zo ziet u het ook echt?

Ja, dat hoop ik. Ja ik weet niet of het altijd zo is, want **als je dan een zorgboerderij hebt, er zijn boerderijen die hebben gewoon zestig, zeventig deelnemers, dan denk ik 'hmm, hoe kun je je nou nog onderscheiden van een reguliere zorginstelling?'** dat vraag ik me dan af.

Hmm, ja, dat is ook zo.

Maar ik hoop dat alle zorgboeren vanuit dat oogpunt wel zijn begonnen.

Ja inderdaad, dat hopen wij allemaal.

Ja, precies.

Zou u nu.. We hebben nu een aantal zaken doorgenomen, zou u in een paar zinnen kunnen uitleggen wat voor u een zorgboerderij precies is? Als een soort samenvattinkje?

Ja. Voor mij is een zorgboerderij een **plek waar mensen die niet goed mee kunnen komen in de normale maatschappij door allerlei redenen, dat die op de zorgboerderij een plekje kunnen krijgen, waar ze gewaardeerd worden, waar ze gewoon een fijne.. een fijne dag kunnen hebben, en dat ze gewoon gewaardeerd worden** ondanks dat er van alles aan de hand is, ja.

En u als een zorgboerderij kan die waardering geven?

Ja. Dat hopen we in ieder geval, en ik denk ook dat dat lukt.

(..)

Ik ben wel eens benieuwd hoe de gemeente naar een zorgboerderij kijkt, daar horen we dus niets van, hè misschien moet je wel meer lobbyen maar dat doe ik niet, heb ik ook helemaal geen tijd voor en ook geen zin in, dus misschien zijn juist die grote zorgboerderijen die hebben misschien wel veel meer contact met gemeenten, dat weet ik niet, maar ik ben daar wel eens nieuwsgierig naar, hoe gemeentes daar tegen aan kijken.

Is een leuk idee voor een vervolgonderzoek.

Ja.

Bijlage 9: Transcript interview eigenaar 3

Wat waren voor u de redenen om met een zorgboerderij te beginnen?

Omdat ik wel weer wat anders wou. En wij hadden zelf een hele mooie locatie en toen dacht ik van 'ik ga voor mezelf iets doen.'

En wat deed u hiervoor?

Toen was ik leidinggevende van een verzorgingstehuis, had ik een staffunctie.

En wat is precies het verschil tussen toen en wat u nu doet op zorggebied?

Nou het is nu voor mijzelf, maar wat ik toen deed was veel drukker, had ik drie teams en alles wat ik nu doe, doe ik voor mezelf maar eigenlijk heel veel dingen komen wel overeen.

Dus vooral het eigen baas zijn was het voornaamste?

Ja en ik wou gewoon wat meer met mensen bezig zijn, niet altijd maar met geld en soms wist ik helemaal niet wat voor weer het buiten was, dus dat was de reden dat ik wat anders wou.

(..)

En welke kanten van het werk bevalt u het beste?

Nou het met mensen bezig zijn.

(..)

Wat voor cliënten ontvangt u zoal op deze zorgboerderij?

Vanaf de leeftijd van 50 jaar, lichte lichamelijke of geestelijke beperking.

En daar is de hele zorgboerderij ook op gericht of zijn andere soorten cliënten ook welkom?

Nee. Nou ja, ik kijk natuurlijk wel of als ze in de groep passen.

En hoe kijkt u daarnaar?

Ja ik kijk hoe ze zijn, wat voor hobby's ze hebben, bij wie ze wel passen en bij wie niet en we hebben twee locaties dus soms worden ze ook wel overgeplaatst, en we hebben nou pas geleden gaat er iemand van de andere locatie weer naar deze locatie.

(..)

Zorgboerderijen in het algemeen, daar vinden veel agrarische functies plaats, het verzorgen van dieren bijvoorbeeld. Zou u daarom uw zorgboerderij een beetje als een uitzondering zien?

Nee hoor, want dan hebben wij hier ook wel. Wij hebben hier kippen en paarden, we hebben van alles wat.

Maar de verzorging van die dieren vindt dus niet door de cliënten..?

Nee maar de mensen kunnen dat niet meer.

Hm hm, oke. Als u denkt aan een zorgboerderij, wat zijn dan de eerste woorden of gedachtes die u te binnen schieten?

Ja mensen denken soms dat ze aan het werk moeten, maar dit is gewoon dagbesteding. Dat je buiten komt en dat soort dingen.

hm hm, ja. Maar als u een zorgboerderij voor u ziet, wat zijn dan de eerste woorden of

gedachtes waar u aan denkt?

Ontspanning, rust, structuur.

En die structuur die geboden wordt, hoe..?

Ja die structuur die dan geboden wordt is bijvoorbeeld die warme maaltijd voorbereiden en er zijn mensen die liggen gewoon altijd op de bank en hier hebben ze daar geen gelegenheid voor.

En hoe belangrijk denkt u dat dat is voor cliënten?

nou anders komen ze hier niet, **het is ook vaak voor de familie een ontlasting hè.**

(..)

Maar er zijn ook mensen die noemen iets een zorgboerderij, maar dat is helemaal geen zorgboerderij, die hebben geen dieren of niks. Dat vind ik geen zorgboerderij, dat is gewoon een vrijstaande woning, en daar zeggen ze zorgboerderij tegen, maar dat is geen zorgboerderij.

En daar ben ik dus naar op zoek, wat is voor u wel een zorgboerderij?

Nou ja, wat wel een zorgboerderij is, dat is met dieren. Dat is een zorgboerderij en als je geen dieren hebt dan is het geen zorgboerderij.

En die dieren hoeven dus niet specifiek verzorgd te worden door de mensen?

Nee dat kunnen die mensen niet meer.

Nee maar als we gewoon over een zorgboerderij in het algemeen spreken: u vindt niet dat dat hoeft?

Nee dat vind ik niet want mensen komen niet voor niks hier.

(..)

U ziet de zorg dus niet echt als nevenactiviteit van de boerderij?

Nee. Nou, soms ook wel.

Maar in het algemeen?

Nou wij zijn geen gewone boer.

(..)

Kijk die mevrouw is zo in de war, dat is ten koste van de groep. Dan kun je beter iemand minder hebben, die niet zo in de war is hè, in het begin wou ze nog wel. Maar het is nu glad en het is niet meer veilig, nou dan zet ik er een punt achter. Die vrouw die hoort in een verpleeghuis. **Je moet de kwaliteit van de groep wel in de gaten houden.**

En op een zorgboerderij vindt u dan moet de groep, de samenhang in de groep moet altijd goed zijn?

Ja, ja.

Is dat voor u het belangrijkste?

Nee maar mensen komen hier ook voor hun plezier en zij heeft zelf niet meer in de gaten hoe ze doet. Dus dan hoort ze op een andere plek. Dan moet ze andere begeleiding hebben; 1 op 1.

(..)

Een zorgboerderij is natuurlijk ook voor u een bron van inkomsten. Hoe belangrijk is dat?

Ja tuurlijk. Iedereen moet toch geld hebben. Het is mijn werk.

Als u dat afzet tegenover de maatschappelijke toegevoegde waarde die de zorgboerderij heeft.

Hoe is die verhouding?

Ja ik heb het niet om het geld gedaan maar om het plezier en omdat ik toen wat anders wou.

Als ik mijn loon er maar uit heb.

Dus u hecht daar niet heel veel waarde aan?

Nee.

(..)

Nou we zijn nu langs een aantal dingetjes gegaan. Zou u nu als een soort samenvattinkje kunnen uitleggen wat een zorgboerderij precies is?

Is een **dagbesteding waar mensen structuur worden geboden** met een lichte lichamelijke of geestelijke beperking.

Ja dat is zoals u uw zorgboerderij ziet?

Ja.

Maar gewoon een zorgboerderij in het algemeen?

Maar dat is overal zo, mensen moeten ergens naartoe. Om de structuur van de dag te houden.

Anders gaan ze niet naar een zorgboerderij.

Een zorgboerderij is dus gewoon een plek waar structuur gevonden wordt?

Ja, en ter ontlasting van familie.

Bijlage 10: Transcript interview familielid 1

Waarom heeft u voor deze zorgboerderij gekozen?

Ja deze zorgboerderij heb ik voor gekozen, omdat het dichtbij zijn huis was, **hij kan er van alles doen wat hij graag wil**; hij kan de beestjes voederen, hij kan hout hakken, hij kan een beetje z'n ding kwijt in maken van bloembakken, beetje timmeren, beetje dit, hij kan eigenlijk zijn energie overal kwijt. En dat was voor mij eigenlijk het belangrijkste **en dat 'ie gewaardeerd werd zoals die was** en dat het niet alleen om het geld draaide **Ik ben er wel achter gekomen dat er steeds meer dingen alleen draait om het geld en vooral bij deze categorie mensen, dus met een beperking, een lichtere beperking, een zwaardere beperking, dat eigenlijk alles om het geld draait**, en dat moet je eigenlijk.. is ook normaal dat alles om geld draait, mensen moeten ook een broodje hebben, maar er moet niet vergeten worden dat deze mensen met een beperking daar helemaal geen verstand van hebben, van geld en van dingen er om toe.

Ja klopt, maar u denkt dat een groot aantal zorgboerderijen zich daar wel op richt?

Ja, die maken zich daar denk ik wel schuldig aan, of denk ik: die maken zich daar schuldig aan, en dat vind ik verschrikkelijk, dat vind ik verschrikkelijk en vooral omdat deze mensen het niet begrijpen dat het alleen maar om geld gaat, hun hebben het idee: ik ga net zoals de ouders, tussen haakjes die werken, dat was in het geval van mijn zoon ook die zei 'papa, ik heb nou een baan, één baan, geen twee, ik heb één baan, en dat vind ik mooi, dus ik kan m'n eigen centjes verdienen', want ze hebben helemaal niet door dat het allemaal draait om een uitkering of.. en dat interesseert ze ook niet. **Zij moeten het idee hebben dat ze gewoon meedraaien in deze maatschappij op hun niveau.**

Ja, en op deze zorgboerderij..

Is het prima.

.. Kon hij dat gevoel ontwikkelen?

Ja, daar kon hij dat doen, alleen de laatste jaren is me wel opgevallen dat zich van hogerhand teveel mensen zich met het beleid op een zorgboerderij gaan bemoeien. Dat er eigenlijk niet veel druk achter de cliënten gezet mag worden, want zij zijn dagbesteding. Vind ik flauwekul, ik moet ook tot een bepaalde hoogte presteren bij mijn baas. **Hun mogen op hun niveau ook best een beetje onder druk gezet worden en dat zij ook zien van 'hé, het is niet alleen wat feest vieren, het is ook een klein beetje presteren naar wat ik kan'. En dat wordt wel eens vergeten** en dat vind ik eigenlijk heel jammer, en waarom? Omdat er al teveel tweedeling is in de maatschappij en als wij zo doorgaan, wat dus in de media en alles dus ook zich afspeelt, dat er maar een pilletje ingenomen moet worden, zodat er maar geen mensen met een Syndroom van

Down meer geboren moeten worden, dan denk ik 'joh, jongens waar zijn we mee bezig, waar zijn wij in deze maatschappij mee bezig?' Een heleboel mensen hebben niet door dat wij, als mensen zijnde die dus iets.. die dus meer talent hebben dan mensen met een beperking, die dus deze mensen moeten begeleiden, dat wij daar veel van leren, en dat het niet allemaal alleen maar draait om 'wij moeten presteren, wij moeten mensen hebben met een IQ van blablabla, en die mensen die dan maar van minder IQ zijn die moeten dan maar met een pilletje of met een spuitje of vroegtijdig de zwangerschap afbreken, van deze mensen zijn niet meer welkom in deze maatschappij.' Dat is een hele vooruitgang.. dat is heel slecht voor de maatschappij en voor ons allemaal, want wij weten niet meer wat op het laatst goed is voor ons, voor onze ontwikkeling, want wij leren van deze mensen verschrikkelijk veel. En dat vind ik in deze boerderij, waar mijn zoon nou zit, daar wordt hij gewoon gewaardeerd en geaccepteerd zoals hij is en ze pakken hem ook aan als hij iets niet doet zoals het afgesproken is met hem. Dan pakken ze hem aan en zo hoort het ook. Hij hoort net zo goed te presteren als wij, op zijn niveau.

En u vindt ook dat dat op elke zorgboerderij zo hoort te gaan?

Ik vind van wel, ik vind als er één goed kan afwassen en daar is hij heel goed in dat moet je hem dat ook laten doen en dan moet je niet doen van 'nou ik doe de helft wel', nee. Dan moet hij op dat moment, dat hij weet van zichzelf 'ik kan goed presteren met afwassen', dan moet je hem dat laten doen en dat moet je hem niet uit handen nemen en dat gebeurt op dit moment, dan gebeurt dat, want, nou komt het: zelig. Ah, het gaat allemaal niet zo snel. Het hoeft allemaal helemaal niet snel te gaan. Zij doen het op hun manier.

(..)

De afstand was dus wel een belangrijke?

Ja de afstand voor hem was heel belangrijk, want hij kon het op de fiets doen, dus dat is weer zo'n stukje: oefenen met fietsen, z'n eigen gevoel geven 'ik ga naar mijn werk toe'. Hetzelfde als een kind van die leeftijd die gaat naar school die pakt z'n fietsje in de buitenstreek en die gaat naar school, ik pak de auto en ik moet iets verder, dan ga ik ook naar mijn werk. En hun hebben ook het idee, ik kan er zelf komen. En dat wil niet zeggen dat iedereen op dat niveau nog kan, maar het is wel belangrijk dat dat meegenomen wordt en niet dat er gezegd wordt van 'ja het is zelig, het is koud buiten, laat hem maar met het busje.' Dat is niet goed.

(..)

Hoe gewoner de mensen zijn, hoe mooier nemen deze mensen op met hun beperking.

En hoe gewoner de mensen, daarmee bedoelt u de zorgboeren zelf?

Ja, de begeleiders op de zorgboerderij, en niet dat ze alles uit het boekje gehaald hebben; van dit moet en dat moet, maar dat er ook een stukje praktijkkennis bijkomt wat hun zelf op de zorgboerderij opgedaan hebben die ze een klein beetje overbrengen naar de cliënten en dat de cliënten kunnen zeggen 'hé, dit is een echte zorgboerderij' en niet zomaar een zorgboerderijtje opgezet met twee geitjes, een hondje, een konijntje en een kipje, waar ze het de hele dag mee moeten doen, want dat zijn voor mij geen zorgboerderijen. Een zorgboerderij is, zoals waar cliënt nu naartoe gaat: het een boer op hemzelf, hij heeft kippen in dit geval, hij heeft kippen dus daar leren hun mee om te gaan, daar leren de cliënten mee om te gaan dat ze bij een echte boer, tussen haakjes, zorgboerderij werken, want het werk gaat gewoon door op de zorgboerderij, maar zij krijgen de mogelijkheden om dus mee te kijken in de keuken bij die boer en dat vind ik belangrijk.

Ja, dus volgens u moeten de cliënten echt bezig zijn in een écht proces, zeg maar?

Ja vind ik wel.

Ze moeten niet bezig worden gehouden maar ze moeten bezig zijn.

Juist. Niet bezig worden gehouden, maar zijn. Wij gaan met een klein kind, gaan wij ook om.. wij leren ze dingen, maar op een gegeven moment moeten ze het ook zelf doen. Als wij deze kinderen, dus de kinderen met talenten het wel altijd maar voorhouden, leren ze ook niks. Dat geldt ook bij mensen met een beperking: als je ze altijd maar achter de streep houdt, van beschermend, ze mogen nooit hun hoofd stoten omdat dat zeer doet, of omdat het zielig is. Wij stoten onze hoofden ook, is ook heel zielig. Mag bij hun ook gebeuren, maar wel in proporties natuurlijk. Ze moeten wel kunnen zien wat er in het echte leven gebeurt, en dat vind ik heel belangrijk.

(..)

In zulke gevallen ziet u zorgboerderijen dus ook vaak meer als een soort zorginstelling, een beetje hetzelfde als het ziekenhuis? Dat het echt puur draait zo van 'de zorg is er, wij verdienen er aan' en voor de rest..

Nou, ja. Ja. En dat durf ik rustig te zeggen, en waarom durf ik dat rustig te zeggen? Ik ga elk jaar ga ik een week met cliënten op vakantie, via een instelling die zit in Beilen, ga ik elk jaar een week met ze op vakantie, dan kom je een heleboel dingen tegen waarvan ik denk 'ja kijk, heb je er weer zo één.'

En waaruit blijkt dat?

Het gewone doen en laten door de week heen. Op de eerste dag zitten ze eerst te kijken, doen wij ook als wij meegaan, doen hun ook. Dan zitten ze te kijken van 'hé moet ik dat doen? Moet ik meehelpen?' Dan denk ik 'hoezo? Dat moet je thuis ook.' En dan kom je dat tegen, en dan heb je een ploegje van twaalf en er zitten altijd wel één of twee tussen van die moet ik er doorheen slepen en dan merk je ook dat ze eigenlijk niks geleerd is, van laat maar zitten dat is zo zielig. Ten eerste verdienen deze mensen dit niet en ten tweede: ze hebben er ook niks aan. Ze hebben er niks aan, want ze komen er niks verder mee. Over tien jaar zijn ze nog zo. Dus een goede zorgboerderij zorgt er volgens u voor dat deze mensen ook echt stappen maken?

Ja, en dat houd ik ook goed in de gaten. Ik ga regelmatig even kijken, regelmatig een gesprekje.

(..)

Dus u zou wel zeggen dat u behoorlijk bekend bent met de zorg die wordt geboden?

Jawel, want ik zit er echt bovenop, als vader zijnde. (..) Zolang ik het kan doen, zolang ik leef, zal ik proberen ervoor te zorgen dat ze een menswaardig bestaan hebben. Ik vind gewoon: deze mensen hebben recht op een menswaardig bestaan. En niet zo van 'hé moet je kijken of..' Nee, dat ze gewoon meehelpen overal mee en dat geldt niet alleen voor de zorgboerderij maar dat geldt voor alle dingen die hun geboden worden.

(..)

Als u denkt aan een zorgboerderij, wat zijn dat voor u de eerste woorden of gedachtes die u te binnen schieten?

Dat ze lekker aan het werk kunnen gaan zonder dat ze de sores hebben van 'ik moet hier op letten, ik moet daar op letten, ik moet sus, ik moet zo'. Dat ze lekker hun dingetje kunnen doen en dat ze ontspannen weer naar huis toe kunnen en dat ze de alledaagse dingen waar hun mee te maken hebben als ze begeleid wonen, dat ze daar lekker mee aan de gang kunnen. Lekker ontspannen de ding doen wat wij ook graag zouden willen, lekker naar huis toe na je werk, gewoon lekker ontspannen.

Het richt zich dus met name gewoon op het met het echte werk bezig zijn?

Ja, maar dat zijn ze toch? Dat zijn ze toch? Dat gevoel hebben zij. Al wordt het niet altijd zo gezien naar de maatschappij toe. Zij doen voor hun doen, doen zij hun werk en dat moet

gewaardeerd worden en dat wordt eigenlijk ondergewaardeerd.

(..)

Hoe belangrijk is de zorgboerderij voor u?

Ja natuurlijk voor mij heel belangrijk, dat hij onderdak heeft, hij kan daar gewoon alle dagen gewoon lekker naar toe fietsen op z'n gemakje, alle dagen weer terugfiets. Hij heeft gewoon zijn ding, voor mij is het gewoon... hij is in goede handen. Ik hoef me geen zorgen te maken dat er wat gebeurt, als er wat gebeurt, bellen ze me. En dat is super gewoon, super, is gewoon een heel mooi gevoel.

Is er daarom voor u ook geen enkele andere vorm van dagbesteding denkbaar?

Heeft hij wel gehad, maar dat vond hij niks aan.

Wat voor dagbesteding had hij toen?

ja, dat was dagbesteding, een beetje kleuren, een beetje hout kloven. Dat vond hij wel mooi, maar op het laatst was hij er gewoon klaar mee. Hij wou gewoon naar één baas toe, hij had twee plekken dat waren de zorgboerderij en dat was dagbesteding op de dagopvang. Nou ja dat vond hij op het laatst gewoon niet meer leuk. En toen ben ik er ook voor gaan vechten dat hij helemaal bij de zorgboerderij kon. Zodat hij daar ook echt negen dagdelen naar toe kon. En geen acht dagdelen of zeven op de zorgboerderij en anderhalf op de dagbesteding.

(..)

We hebben nu een aantal zaken doorgenomen, zou u als een soort samenvattinkje kort kunnen uitleggen wat voor u een zorgboerderij is, in het algemeen, dus niet de zorgboerderij waar uw familielid de zorg ontvangt?

Een zorgboerderij zou moeten wezen dat de jongens daar 's morgens aankomen, of de meisjes, hè de cliënten, een netter woord daarvoor. De cliënten dat die daar aankomen dat ze even verwelkomt worden met een bakje koffie en met een ditje en met een datje en **dat zij dan ook aan het werk gaan wat hen opgedragen wordt en wat ze kunnen**, wat bij hun past en niet dat er gezegd wordt van 'nou ja hij gaat er bij zitten en hij heeft geen zin vandaag, laat hem maar zitten', dat kan ik mijn ogen niet. In mijn ogen is het gewoon dan ga je er even praten met elkaar en qua handicap kan ik me voorstellen dat het moeilijk is om deze mensen weer op hun plek te krijgen, maar je hebt er de hele dag de tijd voor of twee dagen de tijd voor of drie dagen de tijd voor, **daar moet dan tijd voor gemaakt worden dat hun weer uit dat isolement komen waar ze inzitten en de handicap die ze hebben dat ze daar weer uitgetrokken worden en dat ze ook weer zien van 'hé jongens dit kan ook niet zo.'** Dus daar moet volledige **aandacht aan besteed worden.** Er moet met de mensen omgegaan worden of met de cliënten omgegaan worden alsof het gewone mensen zijn. Dus draag ze maar klusjes op, draag ze maar dit of dat op en dan gewoon met elkaar lekker de hele dag bezig zijn. En niet dat er drie bezig zijn en vier zitten, omdat ze geen zin hebben; dat werkt niet.

U zei ook het woord isolement; hoe bedoelt u dat precies?

Nou ze hebben natuurlijk bepaalde beperkingen, hebben bepaalde cliënten. Daar gaan ze inzitten, ze kunnen er heel slecht uitkomen. Daar moet bepaalde training voor zijn, daar moeten bepaalde handvaten voor gegeven worden dat ze er weer uitkomen en dat is heel moeilijk, maar dan vraag ik me af: zitten deze mensen dan wel op de goede plaats op de zorgboerderij? En dat is iets waarvan je ziet van 'ach laat maar gaan je kan er toch niks mee'. En dat vind ik heel jammer.

En dat gebeurt nog teveel volgens u?

Ja, het is erger geworden de laatste paar jaar. Eerder zaten ze er meer bovenop als nu. Het is net of de mensen moegestreden zijn. Zo van 'ach, pff.. er is niks meer te beginnen, laat maar gaan.'

De motivatie is een beetje verdwenen?

Ja bij de mensen wel. Daarom zeg ik in het begin al: het draait gewoon om het geld, want wij mensen zijnde, wij zijn geboren om lui te zijn. En als wij zelf iets willen, dan moeten wij dat zelf doen. En deze mensen met een beperking hebben nog veel meer begeleiding nodig, om ze dat te laten zien van 'joh, wij zijn wel bereid om een heleboel dingen te doen, maar jullie ook'. Gaan wij zitten, en wij zeggen van 'laat maar', dan komt het bij hun nog twee keer zo hard en dat gebeurt op dit moment. Kijk maar om je heen, dan hoef je geen verhaaltjes te vertellen. Al ben je nog zo jong, je ziet het ook gebeuren. En dat vind ik een hele kwalijke zaak, dan zeggen wij allemaal 'ja het kost veel geld', dat heeft allemaal niks met geld te maken, dat heeft gewoon te maken met de insteek die wij hebben om deze mensen te helpen en te begeleiden.

(..)

Ziet u de zorgboerderij waarop uw zoon zit ook een beetje als een uitzondering?

Ja, dat is een zorgboerderijtje die heeft het gedaan vanuit passie voor deze mensen maar ook de lol die ze ernaast hadden, ze hadden schijnbaar tijd over om nog iets in te vullen, hebben ze er iets bij gezocht en dit paste super bij hun. Super, voor zowel de baas als de bazin. Dat paste er super bij en het zijn hele gewone mensen, niks geen poeha en ze weten precies waar ze over praten. Alleen zij zullen wel eens wat tikken over de vingers krijgen dat het zo niet hoort maar dat weet ik niet en dat wil ik ook niet weten. Zij doen het, in mijn ogen doen ze het goed en naar mijn zoon toe doen ze het goed en ook, die anderen ken ik dan ook nog. Dat gaat super.

En die tik op de vingers die komt van bovenaf denkt u?

Ja dat denk ik ja. Ja dat denk ik wel. En ik zou graag zien dat er zulke zorgboerderijtjes in het klein dus waar er vier, vijf cliëntjes lopen die gewaardeerd worden op hun kunnen. Ze zijn mooi bij elkaar gezocht en het klikt.

Bijlage 11: Transcript interview familielid 2

(..)

En dat is één van de belangrijkste aspecten van de hele opvang? Dat hij die sociale interactie aan kan gaan?

Eigenlijk wel. Onder andere mensen zijn. Ja. En dat is eigenlijk ook bij de zorgmanege ook wel hetzelfde. (..) De leeftijdgenoten bepalen eigenlijk dat we hier zijn gekomen. Plus nog de zorgaanbieding, de mogelijkheid om te kunnen variëren in zorgaanbod; de ene keer is het een doe-activiteit, de andere keer is het een denkactiviteit en de andere keer is het een sociale activiteit.

En hoe bent u dan precies bij deze zorgboerderij uitgekomen? Heeft u ook nog naar andere zorgboerderijen gekeken?

(..) Als uitje met school gingen ze kijken bij een zorgboerderij en toen kwam hij terug van een zorgboerderij en zeiden ze 'ja hij zit een rolstoel' en toen zei hij 'ja ik kon er zelf niet op het erf' ofzo of dat er allemaal steentjes zijn, blubber, de stal is heel erg vies of koud nou ja weet je wel, zulk soort dingen allemaal. Dus er viel echt al heel veel uit.

Ja, dus deze zorgmanege was eigenlijk één van de enigen?

Ja, één van de enigen en daar komt ook nog.. onze zoon heeft niet aangeboren hersenletsel en ja je kunt eigenlijk maar heel weinig vinden voor deze jongeren, want je hebt rust nodig, je hebt regelmaat nodig en op een zorgboerderij zitten ook, met alle respect hoor maar kinderen

met ADHD, PDDNOS, gewoon drukke kinderen ook en dat kan *familielid* echt niet handelen. En dit geeft hem rust; kleinschalig. Het is ook de mazzel hebben dat je zo'n groep kunt vinden die bij hem past. **Want als je een zorgboerderij hebt, dan is het vaak zo dat je door lichamelijke activiteiten, door goed zwaar werk te doen en dergelijke dan haal je de energie uit die jongens.** Terwijl de opdrachten kunnen heel simpel zijn. Maar bij *familielid* zit er toch nog een diepere laag in, vooral sociaal en emotioneel. En dan om daarbij iets te vinden, dat is heel moeilijk.

(..)

Als u denkt aan een zorgboerderij, wat zijn dan de eerste woorden of gedachtes die u te binnen schieten?

Dieren, speelgelegenheid, buiten, jonge kinderen denk ik ook wel aan.

Jonge kinderen?

Ja wat speelkinderen denk ik nog, kinderen die gewoon fysiek nog iets meer nodig hebben zeg maar. Maar die fysieke arbeid kan *familielid* gewoon echt niet handelen. **Ik verwacht van ze dat ze iets sjouwends doen ofzo, dat ze met hooi sjouwen of met hout kunnen sjouwen, weet je, zulk soort dingen, ja, daar denk ik aan.**

Hm hm, oke. Je ziet vaak ook dat de cliënten bezig zijn binnen het bedrijf, dat ze echt bezig zijn met een eindproduct. Speelt dat hier ook, is de dagopvang ergens op gericht of is het meer echt dagbesteding?

Nee, de zorgmanege verwacht wel iets van je. Je gaat paardrijden en je verzorgt je eigen paard voordat je weggaat. Je borstelt hem, en geeft hem wat te eten en na de tijd ga je ook helpen met opzadelen en zulk soort dingetjes, dus ze verzorgen wel echt.

(..)

En dat bezig zijn met het bedrijf, vindt u zoiets typerend voor zorgboerderijen, dat de cliënten bezig zijn binnen het echte bedrijfsleven?

Op hun eigen niveau. Als er maar geen druk achter gezet wordt. Tenminste voor onze zoon. Ik zou het erg onprettig vinden als.. Dat hebben we ook meegemaakt, er is een tuintje bijvoorbeeld bij de zorgmanege en dan moet hij een hele poos uit z'n rolstoel dus eigenlijk gewoon op z'n knieën of op z'n achterste moet hij op de grond zitten. Dat gaat gewoon niet heel erg lang. En dan wordt er gezegd 'ja waar je aan begint moet je afmaken', dat vind ik echt niet. Maar goed dat is wel goed bespreekbaar te maken. **Ja er zijn dus eigenlijk zorgplannen die er worden gemaakt, en dat pas je aan aan de omstandigheden en nou ja onze zoon is chronisch vermoeid en dan moet je gaan kijken van 'nou wat kan hij op dat moment aan?' en wij verwachten dus ook van die leidinggevende dat hij dat ook doorheeft, wanneer kan je wat aan, en dat is gewoon ter bescherming van de cliënt.**

(..)

Er is zo weinig wat je in het normale leven kunt doen, wat passend is voor hem en dat je gewoon jammer. Al die zorgdingen die zijn er eigenlijk ontstaan omdat die mensen niet in het sociale leven gewoon passen, in het echte leven passen. Omdat ze teveel begeleiding nodig hebben, omdat er van hun verwacht wordt dat ze een bepaald product in een bepaalde tijd van een bepaalde kwaliteit kunnen afleveren, en ja er zijn een heleboel jongens en meisjes die kunnen dat niet, terwijl ze wel arbeidsethos hebben.

En denkt u ook dat zorgboerderijen eraan kunnen bijdragen dat die mensen via de zorgboerderij misschien op een latere leeftijd die stap wel kunnen maken?

Naar arbeidsintegratie? Nee. Dat denk ik niet. Ik denk dat het hokjessysteem van onze maatschappij dat dat zo is dat je daar niet uitkomt. Iedereen heeft z'n diplomaatje en als je geen diplomaatje hebt dan kun je daar niet in terecht komen dus alles is in een soort hiërarchie

opgezet. Ik denk ook dat de zorgboerderijen ook niet kunnen zonder vrijwilligers, bijvoorbeeld. Omdat dat niet commercieel is en de maatschappij wil graag dat alles commercieel is.

Ziet u zorgboerderijen als agrarische ondernemingen of meer als zorginstellingen, zoals bijvoorbeeld ziekenhuizen of dagcentra? Hoe zou u zorgboerderijen daarbinnen plaatsen?

Ik denk dat het heel vaak zo is ontstaan van ‘nou we hebben meer hulp nodig, dus misschien is dit een mooi..

Meer hulp?

Ja op de boerderij. Het is natuurlijk duur allemaal, wat er moet gebeuren, van ‘goh misschien zou het iets voor ons kunnen zijn om zo’n zorgboerderij te beginnen. Ja, het is een bestaansrecht van degene die een boerderij heeft. Net zoals de campings naast boerderijen. Gewoon een schnabbel erbij. Maar ik denk dat ondertussen wel uitgekristalliseerd is dat als je nu als zorgboerderij er nog bent dat je wel iets te bieden hebt. Kwaliteit staat voorop, want anders wordt je er wel uitgeknikkerd denk ik.

Dus u ziet de zorgtak van een zorgboerderij toch vooral als economische impuls voor de boerderij?

Ja ik weet ook niet of ik je dat helemaal zo ziet. Je kan niet werken met mensen met een beperking als je daar geen gevoel bij hebt denk ik. Dus je moet daar wel iets mee hebben. Anders krijg je die cliënten niet.

Kan niet ontstaan puur uit financieel oogpunt?

Dat denk ik niet nee. Niet alleen. Het is en/en denk ik. Als je met mensen zoals *familieelid* werkt, dan moet je bepaalde kwaliteiten toch wel hebben. Je moet geduld hebben, de rust hebben, je moet flexibiliteit van geest hebben om het van een andere kant te kunnen benaderen en dat is denk ik niet in commercie uit te drukken denk ik.

(..)

Waar moet een zorgboerderij volgens u aan voldoen om een goede zorgboerderij te kunnen zijn?

Veiligheid. Dat is denk ik de eerste. Het zijn al kwetsbare mensen vaak, mensen die hulp behoeven, maar die ook hun eigenwaarde moeten kunnen houden. En dat verwacht ik eigenlijk ook van mensen met niveau, die daar werken. Mensen die in ieder geval een opleiding hebben om met deze mensen om te gaan. (..) Voor ons was dat meer dat wij dan minder de vinger aan de pols kunnen houden. Voor ons is het nu van, nu is het zo ‘wat vinden wij wat de zorgmanege moet leveren?’ en daarin kunnen wij dus zeggen ‘oké kunnen jullie dat niet leveren, dan halen wij *familieelid* daar weg.’ In een geval dat de zorg in natura wordt uitbetaald, dan heb je die controle niet zo meer. Dan ligt de controle bij degene die het geld uitbetaald. Want wij moeten met PGB eigenlijk alles omschrijven, dus wat voor soort zorg *familieelid* nodig heeft, wat voor zorg wij kunnen bieden, dus dat is eigenlijk met de minuut omschreven. En daarin kunnen wij daar zelf sturing aangeven, maar dat is best wel moeilijk omdat het een hele administratie is.

Wat voor rol speelt de zorgboerderij in uw leven? Hoe bepalend is dat?

Het is een soort invulling voor *familieelid* he, als die er niet zou zijn, dan valt die invulling voor hem weg, dus het is wel belangrijk, ja zeker ook belangrijk voor ons. Kijk iedereen gaat naar school toe en naar z’n werk toe, dus als hij het niet zou hebben en hij zou hier de hele dag alleen zijn.. hij kan sowieso niet alleen zijn maar dan heb je nog wel weer zorg in huis, dan moet je weer iemand in huis hebben en dat kan natuurlijk niet.

Het is een stukje ontlasting voor u dus?

Ja ook, maar voor hemzelf natuurlijk is het ook sociaal natuurlijk heel goed.

En de structuur die er wordt geboden, hoe belangrijk is die?

Ja heel belangrijk, want vlak voor de zomervakantie, dan hebben ze kampen daar en dan kunnen ze geen gebruik maken van de paarden en dat vindt hij echt heel erg lastig, want op donderdag rijdt hij altijd paard. Dus dan valt die donderdag dan uit en dan wordt het gewoon dagbesteding zeg maar zonder paardrijden en dat vindt hij niet zo heel erg leuk en om dat goed uit te leggen wanneer dat weer gaat gebeuren duurt best wel een poos.

(..)

Zou u als een soort samenvattinkje kunnen uitleggen wat voor u een zorgboerderij is?

Het is gewoon heel belangrijk dat je kind gewoon een goede plek heeft waar die het leven kan leren zeg maar. Waar die zichzelf kan zijn zonder ons daarbij, zonder zijn ouders dat hij ook een plek heeft waar hij naartoe kan gaan. Zelfwaarde. Het aspect natuurlijk ook het met dieren omgaan en met andere mensen, dat hij met een verhaal thuiskomt. Andere mensen komen ook met verhalen thuis dus dat kan hij nu ook, dus het is gewoon heel belangrijk. En zorg dragen voor iets, dat aspect is ook belangrijk voor een zorgboerderij. Hij heeft een paard, waar hij specifiek op rijdt: Nimrot. En daar denkt hij aan 'oh brood meenemen, voer meenemen' voor dat beest. Ik zou het wel heel vervelend vinden als het zou uitvallen.

Ja op een zorgboerderij ontwikkelt hij een soort verantwoordelijkheidsgevoel, bijvoorbeeld voor dat paard?

Ja hij voelt het wel een beetje als zijn paard. Ja we bewaren het oude brood de hele week en hij heeft er ook brokjes voor gekocht. En dat aspect vergeet je natuurlijk wel eens, het zorgzaam zijn.

Bijlage 12: Transcript interview familielid 3

(..)

Sociale omgangsvormen zijn natuurlijk ontzettend moeilijk voor iemand met een autistische beperking, maar zij begrijpen dieren, met name paarden. Een sociaal gevoel bij een mens, daar kan zij zich niet in inleven, maar wel bij een paard.

En denkt u dat dat zoiets op zorgboerderijen vaak gebeurt? Dat er veel kinderen zitten die die sociale binding wél voelen bij dieren?

Da's een goeie vraag. Dit is een zorgmanege en daar is het antwoord absoluut ja. Mijn dochter heeft natuurlijk ook op echt een zorgboerderij gezeten waar ze ook echt kleine dieren hadden; konijnen, cavia's en daar mocht ze mee knuffelen en mocht ze ook echt mee in het hok. En dat geeft natuurlijk voor hun een bepaald gevoel, daar zoeken ze troost en rust. Daar hadden ze wel een pony en veel koeien maar ik had niet de indruk dat zij daar inderdaad die omgangsvormen mee kon verenigen. Maar goed daar waren ook weer andere leerdoelen, dus ik denk zeker: dieren spelen een belangrijke rol. Ze zijn veilig, ze hebben geen mening, ze zijn niet van tevoren al.. hoe noem je dat nou?

Beïnvloed?

Juist. En ze staan open voor alles, dus een mens met een beperking of een kind voelt zich daar al vrij snel heel veilig bij.

Dus dieren dragen bij aan veiligheid en aan rust, zegt u?

Ja.

(..)

Als bijvoorbeeld een andere cliënt verdrietig is, kan ze zich daar in vinden? Dat is allemaal

net iets anders. Maar ook dat is heel goed, want daarin leert ze juist ook aanpassen in sociale omgeving. Het blijven natuurlijk vreemden, maar dat is altijd veiliger dan bij je eigen familie en met name; mijn dochter is enorm gespitst op haar jongere zusje, zij claimt haar en ziet haar als een bedreiging naar mij toe. Ik ben veilig voor haar en dan is haar zusje een bedreiging voor haar, want stel je voor dat die wat meer aandacht krijgt of stel je voor dat die iets beter kan ofzo. Dus daar is altijd frictie tussen hun twee en mij. En dat heb je natuurlijk niet op een zorgboerderij of een zorgmanege. Kijk je zou kunnen zeggen misschien heeft ze dat met haar begeleidster, want is ook een begeleidster van anderen, maar die kan door haar professionaliteit dat heel goed filteren.

(..)

Waarom heeft u voor deze manege gekozen?

Gevoel. Een goed gevoel. Een veilig en open gevoel. Zeer gestructureerd. Altijd is daar alles opgeruimd. Ja dat was het eigenlijk, met name het gevoel.

Hm oké. Met name dus gevoel. En dat gestructureerde, speelt dat een hele belangrijke rol in het leven van uw dochter?

JA. Absoluut. Alles moet volgens structuur, je kunt niet onverwachts iets leuks gaan doen, ook al is het iets wat zij heel graag wil. Als je nu tegen haar zegt 'goh, we gaan nu daar en daar heen' daar kan zij enorm gestrest van raken.

(..)

geïnterviewde geeft aan dat familielid op vorige zorgboerderij haar leeftijdsgroep verloor

En die leeftijdsgroep die speelt vooral een belangrijke rol?

Voor haar wel. Ja misschien niet altijd maar bij vorige zorgboerderij wel, nou is het wel zo dat ze bij de vorige zorgboerderij hebben ze ook echt geestelijk gehandicapt aan het werk, en ook veel ouderen.

Een hele diverse groep hebben ze daar?

Ja en dan van acht, dat is erg jong, familielid was acht toen zij daar begon, en daar was ze echt de jongste samen met één of twee andere kinderen. Zij vond het soms nog wel eens een beetje saai of bedreigend, de groteren, en dan moet je denken aan twintigers.

en hoe zit dat waar ze nu is?

Ook daar was ze de allerjongste toen ze begon, en daar zijn nog twee meisjes van haar leeftijd, maar of dat dan toch paardenverenigd is weet ik niet want zij heeft ook als ze in een groep zit een vaste groep en daar is zij toch wel weer één van de jongsten, zijn ook wel een paar die nu 14, 15, 16 zijn maar dat zijn altijd dezelfde gezichten en op de vorige zorgboerderij, die is ook veel groter, maar daar heb je veel meer andere gezichten.

En als ze altijd dezelfde gezichten tegenkomt dat speelt natuurlijk ook mee voor de rust in haar hoofd lijkt me en dat is ook weer zo'n structuurdingetje?

Ja.

Rust en structuur komen nu veel naar voren, denkt u dat dat echt typerend is voor zorgboerderijen, dat zorgboerderijen dat echt kunnen bieden?

Ja, want een zorgboerderij is voor de cliënt om even uit de thuissituatie te zijn, uit de stress, maar is voor de familieleden ook een moment om even geen stress in huis te hebben en om aandacht aan eventueel andere kinderen te kunnen schenken.

Hm hm, juist. Als u denkt aan een zorgboerderij, wat zijn dan de eerste woorden of gedachten die u te binnen schieten?

Persoonlijke begeleiding en structuur. Ja. Ontspanning, maar ook werken aan doelen. Dat moet ook, want anders krijg je geen zorg meer vanuit de wet toegekend.

En werken aan doelen, wat voor soort doelen moet ik me daarbij voorstellen?

Je veilig voelen, je emoties moeten kunnen uiten, zelf ook initiatief durven nemen, maar ook juist in te kunnen dammen, niet gelijk op tilt slaan. Leren om op een sociaal aanvaardbare manier te reageren.

Dit zijn vooral persoonlijke doelen, denkt u dat er op zorgboerderijen ook vaak sprake is van dat cliënten leren hoe het is om met doelen van het bedrijf mee te gaan draaien?

Da's een goeie vraag. Nou misschien indirect wel. Er wordt per cliënt een plan gemaakt: wat zijn de doelen waar je aan wilt werken, enzovoort, enzovoort. En dat kun je natuurlijk omzetten, een beetje in bedrijfsmatig. Kijk op de zorgboerderij daar moesten zij inderdaad ook gewoon klusjes doen, stallen uitmesten, dieren voeren, dat soort dingen maar allemaal wel, er werd gekeken wat de cliënt aankon.

Op hun niveau dus?

Ja op hun niveau. Ze hadden een theehuis, nou staat er iemand in de bediening, iemand bakt de koekjes, iemand die helpt met eten dus op die manier leren zij wel omgaan met bedrijfssituaties. Bij de zorgmanege ligt dat anders, zij moeten daar ook paarden verzorgen, dat hoort erbij, borstelen, schoonmaken, stallen vegen, stallen uitmesten, materialen onderhouden, dus ja op die manier wel. Ik denk dat het bij de zorgmanege op een ander niveau staat dan op een zorgboerderij. Op een zorgboerderij is het makkelijker om in bedrijfsstructuur mee te gaan en ja op een zorgmanege daar merk je niks van het zakelijke. Je kan moeilijk cliënten gaan vertellen hoeveel paarden daar lopen, wat het kost en dat soort dingen.

Welke van de twee denkt u dat het vaakst voorkomt op zorgboerderijen? Zorgmaneges vallen natuurlijk onder zorgboerderijen.

Ik denk dat er meer zorgboerderijen zijn dan zorgmaneges.

Ja, maar ik bedoel die twee vormen. Je hebt dus de zorgmanege waar het minder is gericht op het bedrijfsmatige zorg die de cliënten ontvangen. Die bedrijfsmatige en minder bedrijfsmatige zorg, welke van de twee denkt u dat het meest voorkomt?

Ik denk dan toch dat de nadruk ligt op het minder bedrijfsmatige, want ik denk toch: de cliënt staat centraal en wat die aan zorg nodig heeft.

(..)

Op de zorgmanege werken ze ook heel veel met *natural horsemanship*. Dat is niet zozeer paardrijden, maar dat is naast het paard lopen en oefeningen doen met het paard op basis van vertrouwen. En dat is voor een cliënt ook heel belangrijk. Ze hebben daar het werken in de stallen, en het werk er om heen, dus het onderhoud en de verzorging, maar ook de vriendschap met het dier. **En alles wat je met het dier daar kan doen, met de *natural horsemanship* kan je gebruiken in je gewone omgeving met mensen.**

Dus de ervaringen die op zorgboerderijen worden opgedaan kunnen vervolgens de cliënten in het echte leven ook gaan gebruiken?

Ja, ja die kunnen ze vertalen naar emoties met mensen.

En dat is wel een belangrijke stap die cliënten kunnen maken.

Ja dat is heel belangrijk.

Heeft u het gevoel dat op zorgboerderijen zulke stappen veel worden gezet door cliënten? Dat cliënten dankzij zorgboerderijen dat wel kunnen doen?

Ja. Dan moet je wel een goede zorgboerderij hebben, maar ja. Daar ben ik van overtuigd. En dan moet daar wel een paar keer per jaar een verslag van komen, dan moet je wel verslag krijgen van wat er op zo'n zorgboerderij gebeurt en hoe ze dat ervaren; vanuit de cliënt maar ook vanuit de professionele begeleider (..).

(..) En uw familielid, hoe bevalt die het op deze zorgmanege?

Pff tja wat zal ik zeggen het is haar tweede familie, (..) het is bijna een soort hechte vriendschap, een soort klasje is hoe ze met elkaar omgaan.

En de kleinschaligheid van de zorgmanege die speelt daarin ook een belangrijke rol? Kan zo 'n familiegevoel ook wel ontstaan op grote zorgboerderijen denkt u of is het echt typerend voor kleinschalige zorgboerderijen?

Dat kan op een grote zorgboerderij wel, mits wij kleine groepjes maken, anders wordt het lastig inderdaad. Maar toch als je kijkt bij de manege waar *familielid* nu naar toegaat bij de overnachting heb je al snel twintig cliënten die daar overnachten, maar dat klikt toch vaak wel samen in kleine groepjes en ze worden ook wel ingedeeld in kleine groepjes dus daar wordt wel voor gewaakt. Ik denk dat als er een grote zorgboerderij is, is het behouden van kleinschaligheid wel belangrijk. Absoluut (..).

(..) Heeft u ook contact met andere mensen die ook familieleden op een zorgboerderij? Met ouders bijvoorbeeld?

Nee, totaal niet.

Denkt u dat als u dat wel zou hebben dat dat invloed heeft op uw totale beeld dat u van zorgboerderijen heeft?

Nou voor mij persoonlijk niet.

En waarom denkt u van niet?

Omdat ik zelf ervaar hoe mijn kind zich daar voelt en hoe mijn kind zich daar ontwikkelt. Ik breng en haal haar altijd. En de begeleiders zorgen er ook wel voor dat je altijd eventjes met hun zelf kan praten over dingen van thuis of over je kind of wat dan ook. Dus ja je hebt zélf gewoon een heel goed beeld.

Dus die invloed van buitenaf zou voor u weinig uitmaken?

In dit geval niet, het kan wel daar ook hoor, want ze hebben zo'n ouderraad, maar nee ik heb in dit geval niet de intentie om daar iets mee te doen, het gaat lekker zo. Ik zou me kunnen voorstellen dat dat wel zo zou zijn. Bij de vorige zorgboerderij had ik wel contact met de ouders van een andere cliënt die dan toevallig ook bij *familielid* in de klas zat dus dan is dat ook wat makkelijker en ja door hun heb ik die zorgboerderij leren kennen en heb ik eens contact gezocht met de eigenaar. Zij hadden mij verteld wat voor een type mens dat is en doordat zij dat hadden gedaan was je wel minder bevooroordeeld en was het toen ook een ontzettend leuk gesprek. Ik kan me voorstellen dat als je niet weet hoe de eigenaar is dat je eerst denkt van 'nou', want hij was zo makkelijk en zo losjes enzo dat ik dacht van 'nou, is dit wel goed? Is dit wel veilig genoeg? En weet hij wel hoe en wat of vindt hij alles maar goed?'

Dus ja in dat opzicht kan ik me wel voorstellen dat dat je beeld kan beïnvloeden.

Hoe belangrijk is de zorgboerderij voor u?

Heel belangrijk. Het zorgt ervoor dat ik twee keer in de maand even geen politieagent hoef te spelen. En dat het niet alleen voor mij rust is maar ook voor haar. Je kunt dan even weer de accu opladen. Plus dat ik dan ook de nodige aandacht aan mijn andere kind kan schenken. Dus voor mij is dat echt heel belangrijk.

Dus zowel de rust als de structuur die uw familielid daar ontvangt, indirect ontvangt u die ook?

Ja, absoluut. En zij zit denk ik nu vijf of zes jaar op de manege en in die zes jaar zijn haar vader en ik gescheiden en tijdens de scheiding eigenlijk overleed ook nog mijn vader, dus dat was een enorm stressmoment. Op dat moment was het dat zij naar de manege kon, voor haar veilig. Haar vader ging weg, haar opa was dood, we moesten het huis uit, nou alle veiligheid viel in één keer weg. Maar de manege was er en daar was alles zoals altijd, dus het was ook echt een uitvalshuis of plek.

Dus het heeft wel een behoorlijk bepalende rol gespeeld in die periode?

ja heel erg. En nog. Als zij erg druk en gestrest is en ze gaat daarheen dan merk je dat daar de stress bij haar wegvalt. Dus ja daar kan ze echt zichzelf zijn.

Zou u daarom zorgboerderijen ook typeren als zorginstelling of ziet u het nog steeds als agrarische onderneming?

Nee ik zie het als een zorginstelling, absoluut.

En bijvoorbeeld een dagbestedingscentrum is ook een zorginstelling maar dat is natuurlijk wel een wezenlijk verschil..

Weet je wat het nou precies met een dagbesteding is: *familielid* had bij *vorige zorgboerderij* dagbesteding. En op een gegeven moment, ze was zeven toen ze daar kwam, met acht jaar zij ze: ik ga naar mijn werk. Want voor haar gevoel moest ze daar werken. En dat is niet het gevoel wat je wilt kweken bij een kind (..) dat moet niet op die leeftijd. Misschien wanneer ze ouder zijn, want als zij het gevoel heeft van 'ik ga naar mijn werk' dan belemmert dat ook haar sociale emotionele ontwikkeling. Dat is één van de belangrijke dingen die een zorgboerderij of een zorgmanege juist biedt. Ondersteuning bij de sociale emotionele ontwikkeling.

En hoe denkt u dat een zorgboerderij ontstaat? Denkt u dat dat een boerderij is die de zorgtak erbij neemt of denkt u dat de zorg vaak de hoofdfunctie is?

(..) Ik denk vooral dat het de laatste jaren vooral ontstaat vanuit de agrarische zorg die misschien niet meer alleen van de agrarische zorg kan leven en dan heeft gezocht naar andere middelen en op die manier tot een zorginstelling is gekomen en dat wil niet zeggen dat het dan niet een goede zorginstelling is hoor, want het zijn toch vaak mensen met een hart, juist voor deze doelgroep. Maar ik ken niet veel zorginstellingen die vanuit die visie van die doelgroep een zorginstelling zijn, of een zorgboerderij zijn begonnen.

Dus u ziet de zorgtak dus vooral vaak als een nevenactiviteit van de agrarische sector?

Het ontstaan daarvan wel. Ik denk dat als zij daarmee zijn begonnen dat die nevenactiviteit niet meer zo aan bod is, dus dat het zorgboerderijstelsel..

Dat op een gegeven moment de zorg wel de overhand gaat voeren?

Juist.

Hm oké. We hebben nu een aantal zaken doorgenomen, zou u nu als een soort samenvattinkje kunnen uitleggen wat een zorgboerderij precies voor u is?

Een zorgboerderij is voor mij een plek waar mijn kind sociaal emotioneel kan groeien, waar zij tot rust kan komen en waardoor ik een goede moeder kan blijven, ook tot rust kan komen en aandacht kan schenken aan de overige familieleden. Het is eigenlijk, als je dat in één zin een beetje moet samenvatten, een plek die ervoor zorgt dat een kind met een beperking zo lang mogelijk thuis kan wonen.

Bijlage 13: Transcript interview familielid 4

(..)

Toen ze een jaar of wat oud was waren wij op zoek naar wat dagbesteding zodat wij zelf ook, we hadden nog twee kinderen, wat handen vrij hadden op een dag (..)

U zei dat dit de goede boerderij was, het klikte meteen. Waar komt dat precies door?

Warm bad. Lieve mensen. Gelijk het idee dat je goed op je plek zat. Zorgzaam. Ja het voelde gelijk goed. Ja.

En de boerderij zelf, wat had die allemaal te bieden dat het voor uw familielid zo goed maakte?

Nou voor ons was het natuurlijk heerlijk om even een zaterdag vrij te zijn, tussen aanhalingstekens, om even ons ding te kunnen doen en om wat meer aandacht aan andere kinderen te besteden of even rustig kunnen winkelen zonder *familielid* om ons heen. Ja wat deed ze daar? Ze was natuurlijk voornamelijk met dieren bezig, ik moet zeggen dat ze toen nog een beetje in de startblokken stonden die boerderij dus in de loop der jaren is er wel heel veel bijgekomen, uitgebreid, gemoderniseerd, meer knutselen meer, heel veel dieren bijgekomen, de boel werd verbouwd, paarden bijgekomen, ja het werd steeds mooier zeg maar in die zin en *familielid* had het reuze naar haar zin, lekker spelen, knutselen, dieren voeren, rondwandelen, op het paard zitten, helpen met koken. Ja geweldig.

Dat is mooi om te horen. Heeft u ook nog naar andere zorgboerderijen gekeken voor u hier kwam?

Nee. Deze heb ik gepikt, hebben wij gesprekken mee gehad en dat was goed, vanaf dag 1 en ja wat goed is moet je goed laten.

En wat zijn als u nu aan een zorgboerderij denkt de eerste woorden of gedachtes die u te binnen schieten?

Voor mij is het gewoon liefdevol. Je moet als ouders het gevoel hebben dat je kind daar goed op haar plek zit, vertrouwd is en dat ze goed opgevangen wordt en dat ze uiteraard uitgedaagd wordt om dingen nog te doen.

En als zij die uitdaging krijgt, wat is daar het voordeel van denkt u?

Nou als zij steeds thuisblijft, op een gegeven moment dan ben ik niet zoveel meer met haar bezig en op zo'n zorgboerderij loopt natuurlijk altijd mensen rond die daarvoor geleerd hebben en die haar dus uitdagen om.. ja ik bedoel ik heb hier geen paard bij huis en zij leert dan om het paard te borstelen, om voer te geven en dat soort dingen hebben wij hier natuurlijk thuis niet. En ze leert natuurlijk om met anderen om te gaan, om je aan regels te kunnen houden en ja om buitenshuis te kunnen zijn en ook om je daar dus te redden.

Dus een zorgboerderij ziet u echt als een plek om..

Nou in de eerste plaats natuurlijk om onszelf te verlichten maar ook natuurlijk zodat zij het naar haar zin heeft. Het is natuurlijk niet zo van 'nou breng haar maar weg' nee zo bedoel ik het natuurlijk niet, nee ze moet zich daar wel goed voelen (..) en zij leert weer andere mensen kennen dus haar ontwikkeling gaat daar meer door als dat ze thuis woont (..). het heeft haar wel goed gedaan, kun je wel nagaan, hou je je kind bij huis of stuur je haar de grote boze wereld in dat is natuurlijk wel een verschil.

(..)

Wij hebben het altijd gezien: onze zoon gaat naar voetbal, onze dochter gaat naar volleybal en de andere dochter gaat naar de zorgboerderij, zo hebben wij het altijd een beetje gezien. Ik wist van het bestaan van een hele zorgboerderij, ja geen idee. Daar zijn we natuurlijk in gegroeid.

Ja en u leert er natuurlijk veel over in de tijd.

Ja maar dat moet wel groeien, toen zij niet geboren was had ik geen benul van zorgboerderijen.

(..)

Waar moet volgens u een goede zorgboerderij aan voldoen? Wat moet een zorgboerderij allemaal kunnen bieden?

Ja zorg uiteraard. Er komen natuurlijk allemaal kinderen of mensen die natuurlijk niet goed zijn, die hebben allemaal hun beperking dus ja daar moet goed op ingesprongen worden. Dus daar moeten ook vaklui, gediplomeerde mensen moeten daar rondlopen om met mensen die niet kunnen praten, in een rolstoel zitten, die autistisch zijn, die niet in de maatschappij

kunnen, allerlei soorten dus het is natuurlijk belangrijk dat daar mensen rondlopen die met al die mensen om kunnen gaan, en dat ze daar veilig zijn en dat ze beschermd worden.

En de zorg die geboden wordt, waar moet die allemaal uit bestaan volgens u? De cliënten verblijven natuurlijk grote delen van de dagen, met wat voor dingen moeten hun dagen worden ingevuld?

Ja ze moeten bezig gehouden worden, ze moeten er gewoon goed om denken (..) Je moet als ouders daar weg kunnen rijden en gewoon een onbezorgde dag kunnen hebben.

Dus een zorgboerderij is voor u als ouder ook een soort ontlasting?

Jazeker.

Heeft u ook contact met andere mensen die ook een familielid op een zorgboerderij hebben?
Nee.

Als u dat wel zou hebben, zou u daarom misschien anders tegen een zorgboerderij aankijken?
Nou misschien wel, ik heb in het verleden wel eens verhalen gelezen in de krant dat zorgboerderijen wel eens in opspraak kwamen door misbruik.

Die verhalen ken ik ook inderdaad.

Daar ben ik wel heel erg van geschrokken.

Verandert zoiets, als u dat hoort vanuit de media, verandert dat ook uw beeld?

Nou het komt wel dichterbij, je hebt wel zoiets van jahaa.. kijk als je je kind daar niet hebt zitten, dan lees je eroverheen. Maar dat is natuurlijk met alles zo. Als jij iemand tegenkomt die ook van voetbal houdt, dan heb je gauwer de klik, nou even voetbal maar ik heb er helemaal niks mee, maar als jij het woord zorgboerderij hoort ja dan gaat er bij mij wel even een lampje branden. Ik ben er niet bang voor geweest want ze zit daar goed, daar heb ik alle vertrouwen in, maar ja dat heeft natuurlijk wel een vaker gespeeld met kinderen, met gehandicapten en misbruik.

Hoe belangrijk is de zorgboerderij precies voor u? U heeft natuurlijk al gezegd 'het is ontlasting'.

Ja in deze tijd is het natuurlijk niet meer echt een zorgboerderij voor ons. Die echte zorgboerderij is het nu natuurlijk niet meer.

En waarom is dat precies?

Het is nu werk. *Familielid* werkt daar nu. Kijk een zorgboerderij dat is mijn ogen een plek waar je je kinderen kwijt kan voor bepaalde.. ja elke zaterdag of om de zaterdag..

.. en dat je ze aan het eind van de dag weer ophaalt.

En dat je ze aan het eind van de dag weer ophaalt. Maar die fase dat is niet meer. Dat hebben wij gehad. Nu is ze doordeweeks daar en 's weekends thuis. Dus ja het is voor ons nu niet meer een echte zorgboerderij. Want ja zij werkt daar nu. Dus ja wij halen haar daar niet meer weg zeg maar nu.

Dus u typeert hem nu niet meer als zorgboerderij maar echt als arbeidsplek.

Ja nu wel, ik kan nu niet meer bellen en zeggen 'ik heb een kind met een handicap en ik wil graag dat ze zaterdags bij jullie komt zodat wij even de handen vrij hebben.' Dat kan niet meer. Zo was het wel.

Ik denk dat dit wel heel uniek is.

En waarom precies?

Ik denk dat een bepaald zorgboerderij gewoon altijd zorgboerderij blijft. Maar dat weet ik natuurlijk niet zeker want ik heb geen vergelijkingsmateriaal.

Nee maar dat is ook niet nodig, ik ben gewoon op zoek naar hoe u erover denkt.

Nou ik zie een zorgboerderij meer als zoals familielid er in het begin naar toe ging. Die breng je in het weekend of van mijn part een nachtje slapen dat vind ik dan ook wel goed, maar die

gewoon zoals de ene naar sport gaat, gaat die naar een zorgboerderij om ouders te ontlasten. Nou is *familielid* niet moeilijk en totaal geen lastig kind daar gaat het helemaal niet om, maar je hebt natuurlijk wel kinderen die heel aanwezig zijn thuis, die enorm druk zijn. Nou als die ontlast worden voor die ouders is dat natuurlijk geweldig. Nou zo zwaar is het hier gewoon niet. Alleen ja je kunt haar natuurlijk nooit alleen laten dus het was voor ons natuurlijk wel een verlichting. Zo zie ik een zorgboerderij: dat je haar gewoon af en toe daar naartoe brengt en 's avonds weer ophaalt. En ze gaat nu maandagmorgen weg en ze komt vrijdagmiddag weer.

(..)

Hoe zou u een zorgboerderij definiëren, als een agrarische onderneming, net als een echte boerderij of toch meer als een zorginstelling?

Ik geloof niet dat alle zorgboerderijen met dieren te maken hebben, want er zijn natuurlijk heel veel kinderen die allergisch zijn, die kunnen helemaal niet op zo'n boerderij. Mijn oudste dochter is hartstikke allergisch, als die gehandicapt zou zijn, dan zou ze daar niet kunnen zijn. Ik neem aan, maar dat weet ik niet eens, dat er gewoon zorgboerderijen zijn zonder dieren. Je hebt volgens mij ook zorgboerderijen met alleen paarden, dat meende ik tenminste.

Dus over het algemeen zou u zorgboerderijen niet definiëren als standaard boerderijen?

Nee, volgens mij niet. Ik weet het eigenlijk ook niet, ik ben nooit op een ander geweest.

U hoeft dat ook niet te weten.

Nee en het geeft het ook al aan he, boerderij. Ja een boerderij dan denk je toch aan dieren en landbouw.

Maar dat hoeft dus niet altijd.

Nee volgens mij niet want je hebt natuurlijk kinderen die allergisch zijn.

(..) *Zou u nu als een soort samenvatting kunnen uitleggen wat voor u een zorgboerderij precies is?*

Ontlasting van de ouders.

Dat is het voornaamste?

Tja, is dat het voornaamste? Nou het voornaamste is natuurlijk dat je je kind ergens brengt waar het welkom is en waar het opgevangen wordt en waar het zorg krijgt, en waar het gewoon een mooie dag heeft of weekend en waar het liefdevol wordt behandeld. Maar niet doelloos de hele dag ergens neerzetten met wat kleurpotloden en een kleurboek bijvoorbeeld. Het moet wel nut hebben, zo van.. stel dat je een jochie hebt die heel graag wel met agrarisch bezig wil zijn, die een beetje met de boer op de trekker kan, dat is toch geweldig?

Ja inderdaad. U zegt ook het moet niet doelloos zijn. Vindt u dat typerend voor zorgboerderijen dat er daar een besteding wordt gecreëerd die altijd een doel heeft?

Bijvoorbeeld in tegenstelling tot centra waar cliënten alleen worden opgevangen en waar ze een beetje inderdaad gaan kleuren, knutselen?

Nou nee die hebben hier wel meer uitdaging. Ik moet wel zeggen, iedereen heeft wel z'n taken daar, en je moet ze ook niet overvragen, je moet ze wel dingen laten doen die ze ook kunnen doen.